

Ljubljanski

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Janko Kersnik, Fr. Levce, dr. Ivan Tavčar.

Leto I.

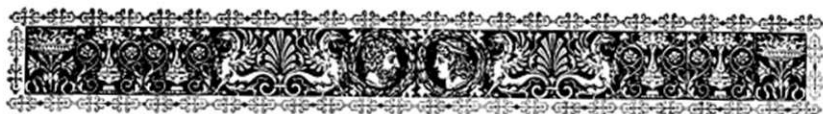
V Ljubljani, 1. julija 1881.

Štev. 7.

V njé gód.

Želéla si, da bodi mólk,
In mólk je bil mej nama dólg.
Saj tí ne vtégneš, jaz ne smém;
Zdaj vidiš, da te rés umém.
Ne vtégneš, ker se veselíš,
Na plési vnémaš in goriš.
Kakó bi tí prebival čas,
In tebi v misel hódil jáz?
To davno čútím, davno znám,
Zató skriváj trpím in sám.
V solzàh si ne topím očés,
Ne čakam sréče od nebés.
Očíne túj, po svéti gnán,
Povsód z nogámi sem teptán.
Jedína tí z menój do zdáj,
Še tí 'si me pelnila v kráj.
Sijála v môjih dnij oblák,
Najhújši zdaj si tí njih mrák.
A jáz denès za vse gorjé,
Ki trgaš méni ž njím srcé,
Za vse, kar sém in še trpím,
Beséde zlé ne govorím.
Stopínjo vsáko tvójih nóg
Nebéski blagoslòvi Bóg!
In kakor tvój telésni cvét,
Cvetè naj sréča tvójih lét!

Kovač.

Rokovnjači.

Historičen roman.

Po pokojnega Josipa Jurčiča osnovi spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

Trinajsto poglavje.

„Oni poznajo vse težavne prelaze in kratke poti po gorah, in vse nedohodne gozde in planine, kamor oborožena pravica za njimi ne more.“

Wash. Irving.

„Wie es die Erfahrung darthut, sollen die Gerichtsdienner der Bezirksobrigkeiten eine besondere Connexion mit den Gauern beiderlei Geschlechtes gehabt haben.“

Iz poročila vodiškega duhovna Ignacija Valenčiča, 20. avg. 1841.

Nekoliko ur hodá za Kamnikom raztezajo se pod planinami velikanski gozdi, večinoma lastnina kamniškega mesta. Dandenes najdeš še lahko tamkaj gosto zarastene jarke in kraje, kamor še ni stopila človeška noga. Velikanske jelke in košate, večstoletne bukve vrste se druga za drugo; debel mah jih je porastel, ter tu in tam sušé se tej in onej vrhovne veje; leto za letom podere se staro deblo, s silnim pokom in lomom trešči na mokro, mahovito zemljo in tu gnije in strohni do celega. Sekire glas še ni segel v te divje doline, akoravno odmeva vsako pomlad bliže in bliže. Srnjak zbira tu svojo malo lehkonožno družino, in z višave se čuje hripavi krik krokarjev; po noči pa tuli sova uharica iz gabrovega dupla. V jednomer gre tanek piš po košatem smrečji; kadar pa udari vihar iznad strmih robov v temno dolino, tedaj škriplje in poka drevo ob drevo, veja ob vejo, sapa buči po vrhovih, kakor valovito morje ob vihri, ter polni dušo s strahom.

Takov, kakršne so dandenes le še nekatere nedohodne doline in samo nekateri jarki, bil je v času naše povesti ves gozd, sezajoč od Gornjega Grada v Savinjskeji dolini gori do onkraj Kokre, več tisoč oralov v premeru.

Nekoliko streljajev nad izvirkom kamniške Bistrice na strmem robu, do katerega je vodila dobro oglajena steza, odpiral se je mej

visokim skalovjem ozek prehod, katerega je od daleč očesu prikrivalo gosto grmovje.

V tem prelazu je oni večer, ko je Blaž Mozol pil, klel in zabavljaj v krēmi Hudmanove Jere na Rovih, slonel slabo opravljen moč ter nepremično zrl v dolino na jedino stran, kjer se je odpirala proti nižavi, in od koder je vodila ona steza sem gori. Od zdolaj ni bilo možno ugledati ga, kajti bližnje grmovje ga je zakrivalo; a njegovim očem ne bi mogel nihče uiti, kdor bi bil stopil v dolino. Moč je imel za pasom širok, oster nož, in v desnici je držal dolgo puško jednocevko.

Zmračilo se je počasi, in stražnik v prelazu, kajti to je bil očitvidno, ni mogel več razločevati posameznih stvari pred seboj. Sédel je torej kraj prelaza na skalo in puško položil na kolena. Zevalo se mu je, in večkrat je zvijal in stezal roki nad glavo, kakor človek, katerega ob dolgem času uže vse boli.

Kdo ve, bi li ne bil moč naposled zadremal, ko bi ga ne bil vzdramil na krač — uže ob trdem mraku — glasan pisk iz doline, podoben zategnjenemu klicu ptice kanje.

Stražnik z istim piskom odgovori, in kmalu potem začuje težke korake, kateri so se bližali po stezi navzgor.

„Kdo volha?“*) zavpije straža, ter napne puško.

„Ferlakar!“**) odgovori prišlec ter dostavi smejé, ko je oni pri tem odgovoru petelina pri jednocevki zopet odpel, ter v stran stopil, da pusti došlega mimo:

„Da bi te črni petek, Kofendež ti stari! Ali ti ne dišim od daleč? Jaz sem tebe zavohal uže pri Kobaleževem kozolci onkraj Stranj, jedna stara capa je ležala tam, stavim da je bila tvoja; tvojemu dolgemu nosu pa menda ne diši družega, nego kos mesa, suhega in slanega?“

„Kaj boš zabavljaj, Tone Obloški!“ deje oni, „za mesom ti tudi rajši stopiš, nego v cerkev, če je dimnik še tako črn in sajast.“

„Jeli Groga doma?“ vpraša Tonček, ne zmenivši se za bodečo zabavljico.

„Doma je, doma! Pa če mu ne neseš kaj dobrega, pojdi rajši tja, od koder si prišel. Nocoj ga ni varno dražiti. Davi je bil tu najedenkrat, kakor kragulj z viškega, in gledal me je, kakor da bi

*) Slovensko: Kdo prihaja?

**) Slovensko: Prijatelj!

hotel zvedeti, kaj sem pedsinočnim večerjal. 'Ta fest Janez' je onkraj prelaza ležal in spal, kakor polh, akoravno je bil na vrsti za stražo; dregnil ga je s čevljem, da so mu čeva lajati začela."

Obloški Tonček je imel nocoj najbrž lahko vest.

Potrkal je s pomenljivim nasmehom ob polni svoj pas, ter stopil po ozkem poti navzgor.

Na desnej in levej dvigale so se visoke, z mahom in starim bukovjem obrastene skale, in sicer tako blizu, da nista mogla dva človeka stopati uštric po tej natornej ulici.

Za kakih trideset korakov postane Tone. Pred njim je zijal globok, a kakor se je v mraku še razločilo, samo do sežnja širok prepad. Na onej strani je stala zopet straža.

Ko se je bil Tone na isti način, kakor prej, izkazal za prijatelja, porine stražnik močno in široko desko čez brezno, in naš znanec stopi tja, ter po kratkih besedah, katere sta si s stražnikom privoščila, ide zopet dvajset korakov po jednakej ozkej ulici ko prej, in dospě na širen, z visokim drevjem obrasten prostor, sredi katerega je gorel pod široko, s čereslom krito streho velik ogenj.

Rudeči plamen razsvitljeval je dovolj bližnjo okolico, da je bilo lahko stvari razločevati. Prostor okrog ognja bil je lepo uglajen; za drevesi dvigalo se je visoko skalovje okrog in okrog, katero je tam zadaj v zatišji kipelo v strmo visoko goro. Kadar je ogenj zaplapolal, videla se je tankaj tik pod goro, kakih petdeset korakov od ognja, lesena hiša, s slamo krita; nad njo pa zopet druga, manjša, in sicer nekoliko sežnjev visoko v strmo, gladko skalo udelana. V tej hiši, podobnej skoro orlovemu gnezdu, nad breznom na skalo prilepljenemu, gorela je luč.

Okrog ognja na planem ležalo in čepelo je kakih deset možkih v različnih, a po večini raztrganih in oguljenih kmetskih opravah razgovarjali in šalili so se mej seboj, a le bolj potihoma, kajti sedaj in sedaj ozrl se je jeden ali drug paznim očesom tja na hišico, v katerej je gorela luč, ter potem stoprav, ko ni zapazil nič posebnega, rekel kako bolj pogumno in glasno besedo.

V žrvjavi stalo je nekaj loncev, v katerih je vrelo in kipelo, in po katerih je starikava ženska z veliko kuhalnico včasi pobrodila. Druga ženska, dosti mlajša od prve, a vender kakor ona mršava in raztrgana, vrtila je nad ognjem velik lesen drog, na katerega je bil nasajen janjec, da se speče.

Ves ta prizor, kateri se je pokazal Tončkovim očem, ko je prišel iz prelaza, imel je nekaj čudnega, divjega, a Tone Obloški ga je moral biti vajen, kajti stopil je v krog ležečih in čepečih rokovnjačev, — da so bili to, bralec uže davnaj vé, — in potipal z dolgo drenovo palico, katero je držal celo ped pod gornjim koncec, in kadar je hodil, postavljaj jo daleč pred se, bližnjega možaka po hrbtu, rekoč:

„Ali si zopet ti tega bekermana pokumal, Kozobrin? *) Reški pokaže s palico na pol pečenega janjca.

Ogovorjeni se obrne, in drugi za njim, ter z glasnim krikom pozdravijo došlega.

„Jaz sem dejal, da te uže ribe jedó in morski raki, ko te ni bilo tako dolgo; dejali so, da si šel na morje — kali?“ vpije Kozobrin.

„Hoho, jaz bi se pa za-te kaj tacega nikdar ne bal, Tonček; kdor ima obešen biti, ne utone!“ smeje se jeden od druge strani ognja.

„Čakaj, čakaj malo, ti Peter Toča; ti izgubljeni lemenatar! Meniš, da bom sam — ka-li? Poiskal si bom družbo, in tebe prvega, kadar bo šlo za vrat; veš, jaz te imam rad, prijatelj, suša ti študirana; dobro nama bo délo, če bova skupaj iskala na onem svetu svetega Petra, tvojega patrona.“

Glasno krohotanje se je razlegalo v krogu; tudi oni, kateremu je veljala zabavljica, pomagal je pri glasnem smehu. Bil je tanek, mlad človek, opravljen s sukno na pol gosposko; ležal je do sedaj mirno blizu ognja, in le parkrat mlajšo žensko opominal, naj pečenki na drogu več masti priliva.

Mej krohotom je odšel konjski mešetar proti hišici, kjer je gorela luč, stopal počasi po stopnicah v skalo usekanih, ki so vodile gori, ter potrkal trikrat na male, lesene duri.

Čez nekoliko časa začujejo se od znotraj koraki, in nekdo je odrinil zapah.

V odprte duri stopil je Gropa; imel je veliko rumenkasto lasuljo in gosti njeni kodri padali so mu na rame; ravno tako barvana brada pokrivala je spodnji del obraza.

„Kdo je? Kaj hočeš?“ vpraša osorno, a ko izpozna Tončka, ki je nekako boječe stal pred njim, veli mu stopiti v izbo.

„Denar sem prinesel,“ reče ta, ter položi napolnjen pas na mizo; „tistih dvajset tolarjev za kolovškega konja.“

*) Slovensko: Ali si zopet ti tega janjca ukral, Kozobrin?

„Dobro; stržil si jih sedemdeset, pa drugo sem tebi pustil,“ reče Groga ter odrine denar na drugi konec mize. „Imaš še kaj družega?“

„Še nekaj,“ reče mešetar, in izvleče izpod kamižole umazano pismo, „to mi je dal v Divači neki človek, ki me je po naše ogorovoril; dejal je, da je zate, mojster Groga.“

Isti hlastno odpre pismo in je prečita. Vesel izraz mu šine preko lica, a takoj reče mirno konjarju:

„Dobro, to pismo je žame, dobro si opravil.“

Tonček se hoče odpraviti; a Groga, ki se je bil uže od njega v sobo nazaj obrnil, ustavi ga še, ter deje: „Nocoj nikamor ne hodi, počakaj tu, morda te še kaj potrebujem.“ Pri teh besedah je zapahnil zopet duri, in Obloški Tone vrnil se je k tovarišem pri ognju.

Tam so bili v tem bolj živahni postali. Janjec je bil pečen, in Kozobrin počel ga je s svojim širokim nožem razkosavati. Vsak si je vzel velik kos, in mesto vilic in nožev služili so jim prsti in zobje. Stražnikov tudi niso pozabili, ter poslali jim njihove deleže.

„Semkaj sedi, Tonček,“ klical je Peter Toča kobilarja, ter odrinil svoje dolge pete malo od ognja; „sem sedi k meni, ker sva prijatelja; ti hodiš mnogo po svetu in si pri jedi vilic vajen, kaj ne; vidiš, ko bi jih imel, dal bi ti jih precej; tako bi te počastil, kakor Bevkov Miha fajmoštra, ko je s svojo družino iz velike sklode solato z rokami jedel, in fajmoštra povabil, ter mu vilice v roke potisnil.“

„Kaj meniš, da sem garjav, ka-li?“ kriči Tonček mej smehom družih, a vender sede k ónemu ter pobere velik kos z umazane deske, na katerej je ležala pečenka in ga jame hlastno z zobmi puliti in trgati; „ti, Peter,“ nadaljuje potem s polnimi usti, „ti bi menda tudi mej nami rad kazal, da si se jedenkrat ob jarej gospodi počehal.“

„Ti se še ob takej nisi, Griva ti plesnjeva!“ zarohni oni.

„Čakaj, kmalu bi bil pozabil! Denes popoldne sem šel mimo Bukovice in sem ugledal starega Prigoitnika na polji, turšico je osipal, saj poznaš še svojega starega, Peter? Ustavil sem se in dejal: „Dober dan, oče, plevélna je, plevélna vaša turšica!“ Stari je zagodrnal malo; e, sem dejal sam pri sebi: vprašaj ga kaj družega, da bo boljše volje, ter sem rekel na glas: „Kje imate pa svojega gospoda, Vašega Petra, ki za gospoda študira?“ Da bi ga bil ti videl, starega Prigoitnika, kako je z motiko planil po razoru proti meni,

črepinjo bi mi bil razbil, ko bi se mu ne bil umaknil, in vpil je, vpil, nebes mi ni privoščil, tisto veš; pa jaz bi dejal, da mi še hudiča ni, tistega navadnega, ki je za druge ljudi, ampak jednega posebnega, ki bi bil samo zame.“

„Jaz bi ti ga tudi,“ kolne Peter; „pusti mojega starega v miru, in mene tudi, smrt ti konjska!“

Rekši vrže jezno oglodano kost v žrjavico, stegne nogi, in se obrne na drugo stran. „E no, ne jezi se,“ povzame zopet Tonček besedo, „saj ni tako hudo! Kaj morem jaz zato, da nisi hotel iti v lemenat? Koščičarjeva Mica iz Praprotnega je jajca v Ljubljano nosila in pravila, da lepših fantov ni na svetu, kot so lemenatarji; kaj morem jaz za to, da nisi hotel biti ti tudi tako lep? Pa kaj, nobeden se ne more s peto po nosu popraskati.“

Peter Toča je molčé vstal in odšel proti spodnji hiši, kjer je vrata zaloputnil za seboj.

Ostalej družbi zadnji razgovor ni bil nič kaj po volji; molčali so vsi, in ko je odšel Peter, oglasi se Kozobrin: „Miruj, Tone! Ni prav, da Točo dražiš; ali ne veš, koliko velja on pri Grogij?“

„Velja, ali ne velja! To meni nič mari! Kaj pa on mene v jedno mer zbada in pika, kadar me vidi; nekoliko sem mu vrnil. Vi se ga bojite, ker zna nemški in latinski, in ker vam s tistim kolomonom ljudi slepariti pomaga. Jaz pri svojih kobilah ne potrebujem ni kolomona, ni jerebrike, ni šentjanževih rož!“

„Ne govori tako, Tonček, ali ne veš več, kako je Peter oni dan točo naredil na Tunjicah, ko ga je stara Peregrinka od hiše podila?“

„Seveda!“ obrne se mešetar h govorniku, starikavemu možu na drugej strani ognja, „seveda, ti pa veš pravo, Bacek! Peter je k hiši pribežal, ko je jela uže toča iti. Peregrinka je za pečjo sedela in ni vedela, kaj se godi zunaj. Ko je Peter moral stran, jej je pa s točo zažugal, in stara baba je res verjela, da jo je on naredil!“

„Ali pa tedaj, ko je pri Kobaleži v Stranjah vrgel grintovčevega cvetja pod mizo, pa so se precej vsi gostje skregali in sprli!“ reče Bacek.

„Zato, ker jih je sam podpihaval, da ste vi drugi mej prepikom ložje Kobaleževo kašto izpraznili,“ smeje se Tonček.

„Meni je dal glodeževih koreninic,“ — omenja mlajša izmej ženskih.

„In vender se Bobkov Jurij ni hotel v tebe zaljubiti, hoho, Nona ti zaljubljena!“ krohota se konjar.

Baba je hotela jezno zavriniti ga, a prihod novih društvenikov zmotil je živahni razgovor.

Bili so to znanci naši iz kolovške doline, in v sredi mej njimi oni tujec, ki je iz krème na Rovih za Bojcem tako potihoma izgubil.

Rokovnjači pri ognji so tujca s prvega osupneno, potem pa radovedno ogledovali. Videlo se je, da ga razen Bojca, ki je prišel z njim, nihče ne pozna.

A ta dva sta se takoj napotila proti Grogovej hišici, kjer je še vedno brlela luč, akoravno je bilo uže mnogo čez polnoči in so jeli lahki oblaki na vzhodu polagoma rudečiti se.

„Počakaj tu,“ reče pisar brdski, ker za tacega ga je bil izdal oni kmet v krémi Hudmanove Jere, ter ustavi pred seboj korakajočega Bojca; „čakaj, da jaz opravim svoj posel, potem pridi ti in poročaj svoje.“

„Ali znate potrkati na Grogova vrata?“ vpraša Bojec.

„Če tudi ne!“ reče osorno pisar, ter koraka po stopnicah.

Groga je bil menda uže čul šum, katerega so bili napravili novi prišleci, ter je stopil iz hišice, ravno ko je prisopihal pisar po stopnicah gori. Spoznal ga je takoj, ter molčé z migljajem povabil ga v sobico. Vrata je zapahnil za seboj. „Trudni ste, sedite!“ reče, ko se obrne od vrat k pisarju, kateri je stal sredi sobice, ter radovedno zrl okolo.

Groga je izgovoril te besede nekako zapovedujé.

Pisar je sedel na okoren stol k malej, surovo otesanej mizi.

Sobica je bila v istini neprostorna. Pohištvo se je skrčilo v mizo, pri katerej je zdajci sedel pisar, dva stola, in jedno večjo omaro, katera je bila naslonjena v zadnji kot; poleg nje je stala borna postelj; s tem pak je bila izba do celega napolnjena, peči ni bilo v njej.

Na mizi je ležalo nekaj popisanih lističev, in na kraji mize poleg leščerbe, ki je le slabo razsvitljevala sobo, dva samokresa. V kotu pri omari je slonela puška poleg teške vojaške sablje.

„Uže težko sem Vas pričakoval, več dnij uže; a ker Vas ni bilo, poslal sem po Vas,“ povzame Groga besedo. Tudi to je bilo dovolj osorno rečeno, a vender ne tako, kakor je Groga govoril s svojimi podložnimi.

„I jaz sem bil uže na poti semkaj, ko me je srečal Vaš sel,“ odgovori pisar.

Pri teh besedah stoprav je snel svoj klobuk ter odložil torbo.

Bil je majhen mož, bledega, upadenega lica in redkih, uže sivih las. Leta prouzročila so menda tudi, kajti imel jih je očitno čez petdeset, da je hrbet malo upognen nosil.

„Kaj je?“ vpraša pozorno Gropa.

„Zdaj še nič posebnega! Samo toliko je gotovo, da Janeza Raka, brdskega pisarja ni več na svetu; nocoj, ko je stopil semkaj v rokovnjaško tvrdnjavo, je izginil, in pravi stari Janez Rakovec bo šel v njegovej koži iz tega brloga,“ reče pisar.

„Kaj se norčujete? Povejte, kaj se je zgodilo,“ opomina Gropa.

„Nekov Blaž je zatožil Vas in mene pri kolovškem oškrbniku, in ta pri mojem gospodarji, pri brdskem doktorji. Poslušal sem pri vratih, in toliko, da sem jo še ob pravem času popihal, če ne bi sedel zdaj pod ključem.“

„Prokleti Mozol!“ mrmra Gropa.

„Da, da,“ nadaljuje porogljivo pisar „to je gotovo, ker sedaj se uže kake tri ure v peklju mej hudiči mota.“

„Kako to menite?“ reče pazno oni.

„Vaši ljudje so ga o polnnoči ubili pod Kolovcem,“ odgovori stavec, na videz mirno in kakor bi ga to nič ne brigalo; a izpod na poluzaprtilih trepalnic opazoval je po lesičje mojstra Gropa.

„Vraga, kaj? Ubili? Kdo ga je?“ zakriči isti.

„Vaši ljudje, jaz ne poznam nobenega, povedali Vam bodo uže sami. Pa, kakor se mi dozdeva, bilo Vam je mnogo zanj!“ reče oni, a zadnje s porogljivim naglasom.

Gropa se je bil uže umiril. Uprl je oko trdo v starca, da je oni v stran pogledal, ter dejal:

„Vi omenjate in povprašujete več, nego se Vam pristuje tukaj, gospod Janez Rakovec!“

Po kratkem premolku, v katerem je s tremi koraki premeril izbico, nadaljuje:

„To je neumno, da ne morete več v službo na Brdo; pa preskrbeli Vam bodemo drugo. Kaj pa je s Francozi? Kdaj pridejo po Črnem Grabnu?“

Pisar je bil mej Grogovim govorom stisnil ustnice in zlobna poteza jih je preprečila; sedaj odgovori hladno: „O tem sem hotel pozneje

govoriti, ker sem mislil, da bode usoda strijca Blaža gospoda Nandeta bolj zanimala, nego Francozi s svojim papirnati denarjem, akoravno je mej temi Francozi, ki pridejo sedaj po Grabnu tudi osoba, katera bi morala — seveda ne gospodu Groggi, niti Nandetu s Paleževine, — temuč gospodu Ferdinandu, nekdam plemenitemu Basaju, jako zanimiva biti!“

Groga je strmeč zrl v govorečega; pri zadnjih besedah je prebledel, in teška sapa mu je dvigala prsi.

„Kdo bi bil to?“ zasopiha strastno.

„Denes je zadnji dan junija meseca.“ nadaljuje mrzlo starec, „tretjega julija zvečer pridejo francoske ordonance s svojim denarjem v Št. Ožbolt, da tam prenočé.“

„Vem, vem,“ sika Groga, „dobil sem nocoj pismo iz Istre, da nosijo ogromno svoto s seboj; a človek, povej, kdo je oni, katerega si omenil prej!“

„Poveljnik čete je kapitan Boissac!“ reče pisar.

„Ne poznam ga!“ omenja nejevoljno Groga.

„In četo spremlja gospod Vernazz, tajnik in slovenski tolmač gospoda maršala Marmonta, vojvoda Dubrovniškega.“

„Kdo je ta Vernazz?“ reče pazno Groga.

„Povedal sem Vam, kdo je, in kaj je sedaj; a zanimalo Vas bo zvedeti, da ta gospod ni bil vedno Vernazz, nego je bil enkrat nadlajtnant pri našem domačem avstrijskem polku Simbschen, in tedaj, ko še ni postal izdajica avstrijski, tedaj ni bil Vernazz, nego Brnjač!“

Izprememba na Grogovem lici bila je grozna; obledel je kakor stena, oči so stopile izpod čela, in krčevito se je držal za vogel mize.

„Brnjač! Lopov Brnjač!“ sikal je mej zobmi; potem pa je stopil pred pisarja ter kričal vanj: „Človek, starec, Bog ti pomagaj, če se lažeš! Za vrat bi te prijel in tiščal bi te do mrtvega, da mi te novice ne prekličeš! Tretjega praviš, zakaj ne nocoj, zakaj ne jutri! Kje je še tretji dan?“

„Mirujte, gospod Ferdinand! Vse pride ob svojem času. Mene le veseli, da Vas Paleževina s svojo srečo ni toliko zmotila, da niste pozabili onega imena!“ reče pisar.

„To ime pozabil!“ vsklikne rokovnjaški glavar; „kdo me je storil tega, kar sem, nego oni lopov! In jaz bi pozabil! Kadar ga plačam, tedaj pozabim. In srečen? Kdo pravi da ne morem biti

srečen? Vi? Tudi Vas bom plačal, Rakovec, pa ne bojte se me! Preskrbel Vam bodem kruha. In glejte, če sem tudi, kakor pravijo, roparski glavar, ali ropam ubogemu? Ali ne tepem in ne bijem onega, ki tepe in bije naš ubogi ljud? Pa Vi ne umete tega? Pojdite z menoj!“

Pri zadnjih besedah je postal Groga nekako mehak, a ohrabil se je. Šla sta s pisarjem doli k rokovnjačem. Mej potom mu pove Bojec o Mozolovej usodi.

Groga je molčé poslušal.

Ko stopi v krog pri ognju, planejo vsi kvišku.

On se ozre okolo, ter reče osorno: „Jutri zvečer mora biti tukaj trideset naših najzvestejših in najpogumnejših mož! Velikonja, Kozobrin, Tonček, Biderban in ti Kozoglav, vi jih bodete poiskali in sklicali. Jutri zvečer, pravim. Pojdite takoj!“

Rekši se obrne in migne pisarju s seboj.

Rokovnjači, katerim je bilo povelje dano, pak so se razšli.

Od vzhoda sem rudečil je prvi solnčni žarek vrhove košatih jelk nad rokovnjaško tvrđjavo.

(Dalje prihodnjič.)

„Fi done, maman, le baron!“

Dogodbica iz dijaških let.

Spisal H. Kriec = Kriec.

Odpravljaj sem se drugikrat na Dunaj. Mati mi je bila vse potrebno pripravila. Zaboj je bil natlačen, da ga je bilo teško zapreti, in vrhu tega mi je bilo izročeni še polno malenkostij ali pa dotični relutum, da si jih napravim. Visela mi je čez ramo tudi takrat še navadna popotna torbica. In ko sem se poslavljaj in mi je mati s solznimi očmi križ narejala, potlačila mi je še petindvajset dobrih cigar, pravih kabanos, v torbico. Stopil sem v kočijco in odpeljal se do bližnje železnocestne postaje v P. o. Snažno, skoraj elegantno sem bil opravljen; v listnici je bilo precej izdatnih bankovcev, in tudi portemonnaie je premogel toliko, da izvzemši vožnino bil bi zadostoval do Dunaja in še nekaj dnij tam bi ne bilo treba po listnici segniti. Ne bilo bi se mi torej čuditi, če bi bil s posebno zadovoljnostjo v

kočijco sedel in nekako gosposko okolo sebe gledal; a ni bilo tako! Ampak moški sem bil samo toliko, da sem se solzám ubranil, čutil se pa takega reveža, da sem zavidal vsacega bosonožca, ki se je v mene ozrl in sam sebi sem vedno ponavljal: „Prav vesel ne boš nič več, dokler ne prideš zopet domov“. In še le, ko smo bili iz vasi in sem se poslavljaj od tega hriba, od onega drevesa ter zdaj še ugledal našega pastirja in naše blago, takrat sem pa moral po ruto segniti.

Toda káj bi opisával in pravil, kaj mi je žalost in solze pro-uzrokovalo! Tistemu, ki ni skušal ločitve od doma, ali pa temu občutku ni podvržen, pisal in pravil bi in vender ne dopovedal, kakšna bolezen je to, ko se človek samemu sebi dozdeva največji revež na svetu in se mu vsaka stvar srečna vidi, ki tam ostaje, od koder se mora on ločiti. Meni se ni nikdar čudno zdelo, ko sem slišal, da ljudje na tej bolezni umirajo. Tih in zamišljen v srčne bolečine sem sedel in pripeljal se do kolodvora. Tam kočijažu še roko stisnem kakor najboljšemu prijatelju, še enkrat se ozrem po konjičih, katerih morda ne bo več pri hiši, kadar se domov povrnem, ter stopim v postájno poslopje. Tukaj takoj ugledam dra. R., ki me je pričakoval. Bil je nekoliko dnij poprej pri nas, mati me je njemu priporočila in mu še posebno naročila, da naj skrbi, da se bodem ž njim v drugem razredu peljal in ne ušel v tretjega. Mati ni mogla umeti, da študent ne mara, ko bi se na sori peljal, ako mu le denar za druge potrebnejše in nepotrebnejše reči ostaje, in da posebno na povratku z Dunaja se je skoraj nemogoče v drugem razredu voziti.

Doktor je bil mlad in veseljak, jaz tudi nisem hotel kazati, da žalujem po domu kakor kakšen gimnazijalec, zapalim si torej prvo kabanos in tudi njemu jih ponudim. Ne da bi rekel, da sem bil uže zdrav ali vender sem se začel bolj zavedati, ko sem se stezal po naslonjačih, le sem ter tjà, ko smo prišli bliže velike ceste in posebno doli proti Ljubljani me je bolezen zopet bolj poprijemala; bile so mi v spominu strašne srčne bolečine, katere sem prebil, ko me je oča v jeseni prvokrat in potem še večkrat po tej cesti v Ljubljano v šolo vozil.

V Ljubljani sem izstopil in se v restavraciji okrepcal, dasiravno ni bilo posebne potrebe; ali pri tolikej gotovini skoraj ni mogoče, da bi človek ne porabil vsake prilike ter si kaj ne privoščil. Dalje od Ljubljane se je nebo zjasnilo, solnce je prigrela in zaspal sem. Sanjal

sem sladko od doma in vedne svobode. Na Zidanem Mostu se prebudim ter se, žal! prepričam, da sem na potu v tujino in mej vsakdanje dolžnosti. V Celji je doktor izstopil; v naglici se pri kupici posloviva ter si obljubiva, da se bodeva na Dunaji večkrat videla. Povedati sem pozabil, da tudi jaz sem bil kupil karto samo do Gradca, kjer sem imel obiskati teto in kjer prav za prav me je pričakovalo na kolodvoru nekoliko prijateljev.

Ko zopet v vagon stopim, najdem tam dve elegantni dami, mater in hčer, to sem na prvi pogled uganil in se ne motil. Mati je bila gospa okolo petdesetih let, velike rasti, bolj tamnih lás, sitnega obraza. Pogledala me je od nog do glave, rekše mojo opravo in sodba njena na obrazu izražena, ni bila ne taka in ne taka. Hči je bila tudi bolj velike rasti, ali rumeno plavkastih, nekoliko skodranih las; mlada deklica je morala biti zala, zdaj pa se je bližala tridesetim, kar jej gotovo ni bilo všeč in zatorej tudi ni bila več tako prijaznega pogleda, kakor bi gotovo še rada bila. Pozdravil sem in ozdravili sta mi tako, kakor človeku, katerega na prvi pogled ne zametaš, ampak tudi pokažeš, da takih in enakih si uže dosti videl. Jaz postanem dobre volje; z doktorjem sva bila naglo kupice izpraznila, tedaj sklenem ženski nagovoriti, dasiravno se mati ni več v mene ozrla, ampak v jedno mer skozi okna gledala, a hči se je sicer v časih proti meni obračala, toda tako me pogledovala, kakor bi mislila: „Saj s teboj tudi ni nič!“

Vprašam prav uljudno, ako smem pušiti. Mati prikima ne ozrši se po meni, a hči proti meni oči obrne. Potegnem iz torbice polno pest kabanos in si jedno izberem, prižgem jo ter po prvih dimih vprašam gospodično, ki mi je nasproti na drugem predelku sedela, kako daleč mi bode čast v društvu ljubeznivih dam voziti se. Kratki odgovor je bil: „Peljemo se do Gradca“.

„Tudi jaz se peljem denes do Gradca, jutri pa dalje.“

Na to ona: „Tudi médvé se peljéva jutri dalje.“

Vprašam na dalje, ako gospe samo za kratek čas popotujeta in zvem, da sta očeta polkovnika, ki je šel na Vlaško k armadi, do Nabrežine spremili in potem na poti bili jeden dan pri znancih v Celji ostali. Na to se jaz s tako drznostjo, da sem se jej sam čudil in malo ne celo samega sebe o resnici svojih besed preveril, predstavim za barona Lugerja z Dolenjskega, ki potuje za kratek čas na

Dunaj. Baron je materi glavo za trenutek zasuknil, hčeri so se oči zalesketale in s koketnim nasmehom je prikimila z glavo. Zavoljo ropota se bliže prisedem in tudi hčerka se bolj po konci vzravna. Mati se ni več ozrla náme, ampak zmirom na zpol zabrnena gledala skozi okno.

V Mariboru sem preskrbel gospema grozdja, a sam sebi si ga zopet privoščil dva „pfiffa“. Mati je malo jagod pokusila in se zopet zabrnila proti oknu, hčerki je pa grozdje posebno prijalo, kakor je trdila, in skoraj vsako jagodo je v to porabila, da je drugače pogledala, ali ustnice stisnila tako ali tako, in tudi za različen posmeh so jej jagode služile, sploh se je védla kakor dostikrat varana koketa, ki pa ni še obupala o moških. Uže skozi dolgi tunél za Mariborom sem skušal, da bi se najine roke dotaknile, ali nisem bil zadosti drzen, toda ko smo zopet do vida prišli, pogledala me je tako prijazno, da sem bil prepričan, da bi mi svoje roke ne bila izmahnila, ako bi jo bil zánjo prijel. In ravno to, ker sem bil vesel in prijazen, nekoliko tudi še náleven, — seveda sem dosti lagal o svojem imetji in zdel se bolj neiskušen mladenič — ravno to je ugajalo koketi in zigravala se je z menoj kakor sita mačka z mišjo. Ker je povzela iz mojih besed, da rad na kmetih živim, hvalila je tudi ona življenje na kmetih, in kadar sem jej pripovedoval kakšno bolj zanimljivo dogodbo s konji ali na lovu, poslušala me je rada, večkrat smijala se na vse grlo, ter poleg tega dostikrat rabila francoske izraze na primer „très joli“, „très bien“ češ, da tudi francoski zna. Pravil sem jej, da imam samo še mater živo, da me ona sili ženiti se in pri teh besedah je znala tako pomenljivo v mene in v tla pogledati, da sem skoraj nekoliko omolknil. Kmalu potem sta se tudi najini roki našli, rekel bi, da njena moja.

Mračiti se je začelo in od Spielfelda dalje so uže luči gorele; mati je pa vendar še zmirom proti oknu bila obrnena, in dasiravno se je gotovo tudi večkrat proti nama obrnila, jaz tega vendar nisem nikdar zapazil, tudi ne, da je pozneje zadremala, ampak hčerka me je na to opozorila. Kadar mati spi, hči bedi, se fantu prav godi — to sem dobro vedel, a postajal sem le bolj tih; tem zgovornejša je bila pa moja prijateljica. Obžalovala sva, da sem za večer v Gradci uže v besedi; obljubila si, da se gotovo jutri na kolodvoru zopet snideva, in skupaj dalje potujeva in ko bi bilo šlo prav po njenem, bila bi si

gotovo tudi obljubila, da se nikdar več ne ločiva. Dva gospoda, ki sta mej potom vstopila, jela sta se od Puntigama dalje pripravljati, da izstopita. To je tudi naju opozorilo na ločitev, stisneva si roki in posloviva se z dolgim pogledom od prijaznih koticikov, v katerih sva jeden do drugega slonela. Mati je še dremala, ali vsaj mižala in hčerka jo opozori: „Maman, nous sommes à Graz.“ Na postaji sem jima pomagal iz vagona, tudi mati se mi je prav prijazno zahvalila in šli smo skupaj proti izhodu.

Uže od daleč me je trojica prijateljev zapazila in mi pomigavala; hčerka in mati sta me nekoliko čudno pogledali, kajti pozdravjalci niso bili ravno podobni mladim kavalirjem, a hitro jima povem, da so mi daljni sorodniki, ali ob enem se tudi poslovim od gospij ter se izročim prijateljem, ki so me z vso srčnostjo sprijeli. Bili so dijakci iz Gradca in seznanil sem se z njimi, ko sem poprejšnje počitnice ves mesec na spodnjem Štajarskem v L. bival. Ko sem prvokrat z Dunaja popotoval, pozdravili smo se zopet v Gradci in si za trdno obljubili, da se tudi po počitnicah snidemo in ker smo bili vsi lovci, si večer v obširni razgovor privoščimo. Teto sem naglo pozdravil in se delal zaspanega, potem smo bili pa svoji: kako in kod povesod, tega ne bom pravil ne v pohujšanje sinovom in ne v strah materam, vam pa, ki ste dijaško dobo prebili, vam ni treba praviti, kaj zmoreta mladost in obilo denarja.

Na divanu pri jednom svojih prijateljev sem se drugo jutro prebudil po kratkem mučnem spanji. Napravljen sem bil hitro, kajti le čevlje sem imel obuti. Stopim k oknu in odgrnem zaveso. A zdaj ugledam svoje hlače, ki so bile take, da niso bile za mej ljudi. Uže v predzadnji kavarni se je bila namreč mizica náme prevrnila ter kava po obleki razlila in na svitlih hlačah je bilo to zabeleženo od vrha do tál. Še bolj mi je jelo po glavi brenčati in nastopila sta kes in strašna bolezen, ki se posebno lás prijema. Molčé in kar naravnost na kolodvor sva se odpeljala s prijateljem in tam sem najprvo svoj zaboj rešil. Pobral sem iz vrha lovsko obleko in v tem, ko je prijatelj zaboj stražil, sem se jaz preoblekel; kje? nečem pripovedovati. Prijatelj se poslovi in jaz se potisnem v čakalničnih prostorih III. razreda v koticček ter najprej svojo kaso škontriram. Strah in groza! portemonnaie je zazijal kakor lačna kavka! V čisto prazen želodec sem mu pogledal. Potolažim ga s tem, da v listnico segnem, ali vesti svoje nisem imel s čim tolažiti.

Kamor sem pogledal, videl sem skrbno in žalostno mater pred seboj, in ni ga bilo izgovora pri roki; kamor so se mi misli obrnile, povsod sta nasproti režala prazen portemonnaie in skvarjene hlače in bolj ko kedaj poprej zalesketali so se domači griči in domače ravnine, ali za menoj, za menoj! Meni nasproti pa to prokletu dijaško življenje, mučno in težavno in na tujih tleh!

Žejen sem bil, ali samo vode je bilo težko vprašati, kava se mi je pa gabila; komaj sem čakal, da so kaso odprli. Oddam zaboj, grem in se potisnem v vagon III. razreda. Zopet strašne misli, strašne muke! Segnem in pogledam v torbico, da bi kadil; ni je bilo niti jedne več! Ali v tem — in to je bila zopet prva srečna misel — spomnim se in otipam v žepu levske suknje malo pipico. Urno stopim po tobaka, natlačim jo ter zapalim. Tako me je potolažila ta zvesta prijateljica, da nisem zopet v kot sedel, ampak stopil vagonu pred vrata, gledal nazaj, od koder sem prišel in mislil na lepe trenutke, katere sva z zvesto svojo pipico prebila, ko so psi lajali in puške pokale. Vse drugo mi ni bilo dosti mar. In tako sem se bil te rešilne misli poprijel, da sem gledal — a ne videl — dve elegantni dami, ki sta zraven mene stopali v sledeči vagon II. razreda.*) Čisto pozabil sem bil ju in ravno se začnem zavedati, ko me zadene zaničljiv pogled matere in začujem omahljiv glas hčerke ter slišim besede, katerih ne bom nikdar pozabil: „Fi donc, maman, le baron!“ Stala je hčerka na vrhu stopnic, z jedno roko se za železje držala, z drugo pa kakor za materjo poprijela. Mati se ni obrnila, ampak šla v vagon in se usedla na prvi prazni prostor pri oknu, hčerka je šla za njo, a tako hitro se je zavedla, da se je prav široko ravno meni nasproti usedla. Nisem se z mesta premaknil tudi jaz ne; ali ko so jeli vagonom vrata zapirati in sem moral vstopiti, pogledam se v prenošenej obleki, v roki z malo pipico, in tedaj sem se vender le moral pri vseh svojih mukah posmehniti baronu, kateremu je od vse njegove včerajšnje odličnosti ostala samo še — prazna torbica!

*) Takrat so služili še stari vagoni, ki so imeli vhode na obeh koncih.

Mešana gospôda.

Obraz iz vsakdanjega življenja.

Spisal dr. Janez Mencinger.

I.

Omikani Slovenec ve za vse trge in mesta svoje domovine, naj imajo volilno pravico v vrsti mest ali mej kmetskimi občinami. Ni mi tedaj treba opisovati, pod katerim meridijanom leži in kakšen je trg Vinovar, v katerem se mota moja jako resnična povest.

Toliko obširneje moram pa opisati osebe, katere se bodo zaporedoma predstavile radovednemu bralcu. Osoba najbolj imenitna je gospod doktor Tilen Vogljanin, novo imenovani beležnik za Vinovar in njegovo okolico. Životopis mu je precej navaden. Tilen Vogljanin je začel dihati in jokati v kmetskej hiši. To se je zgodilo še za starih šolskih postav; vendar je po kratkih otročjih igračah prebil sedemnajst let na različnih šolskih klopeh. Potlej je za mnogo dela in malo plače služil šest let po pisarnah, in prišel po stezi sužnosti in zatajevanja samega sebe do stopinje svobodnega moštva. Zdaj šteje trideset let; svoj gospod je in samec, ali da bolj jasno govorim, neoženjen. Gledé njegove vnanjosti sem iz gotovih poročil naslednje pozvedel: dokler je drugim služboval, sodile so mlade gospodične, da je prav čeden, prijeten človek; a matere mladih gospodičen se ga takrat niso posebno ozirale. Odkar je pa postal beležnik, nahajajo matere nadepolnih gospodičen celo več lepih lastnostij na njem, nego gospodične same takrat poprej, ko je bil še mlajši. To je verjetno; kajti matere mlademu človeku ne gledajo samo v lice, temuč tudi v žep. Starejše so, in hočejo tudi bolj previdne biti.

Znanja vreden je tudi doktorja Vogljanina pisar, gospod Koloman Kühlwasser. Mati, katera mu je pred šestdesetimi leti o svetega Kolomana godu dala življenje in priimek, pisala se je za Klobásarico; pa naš Koloman, ki ni od nikogar pričakoval bogate dedšine, dasi je bil rojen v bogatem gradu na Slovenskem, pisal se je od mladih nog Kühlwasser, česar mu ni nihče branil, in kar mu je menj koristilo, nego je pričakoval. Prva odgoja mu je bila mej hlapci in deklami

v gradu Skalomelu; potlej je z leti rastel tudi v službah od (adolasanega podajalca do (adolačnega pastirja, od pastirja do gonjača, od gonjača do resnicoljubnega lovca, od lovca do žeje vajenega pisarja in napósled do bolj prevzetnega nego mogočnega grajskega oskrbnika. Ko je vihar 1848. leta razpihal dim in blišč graščinskih gospok, odložil je naš Koloman svojo službo in ošabnost. Strahovalno palico zamenjal je s popotno palico; pot ga je pa peljal bolj in bolj navzdol, in napósled ni družega ohranil nego spomin na lepe dni in ime Koloman Kühlwasser. Bil je vsestransk kruhoborec, zraven pa vedno zdrav, vaje pokorščine in ponižnosti ter zadovoljen z malim zaslužkom in vsakeršno pijačo, katero mu je kdo plačal. Ko je prišel doktor Vogljanin v trg, predstavi se mu Kühlwasser in postane srečen pisar, zopet enkrat v stalnej službi in sicer za to, ker je poznal vse ljudi v Vinovarskej okolici. Tak mož je pa v notarskej pisarni neobhodno potreben.

Za svojo osobno postrežbo si je gospod Vogljanin privoščil slugo Tomaža Medveda. Ta je bil gospodu nekaj v rodu in jako reven; bil je dvanajst let vojak v Tirolih in na Laškem in se tam kot sluga natančnega častnika naučil, kako je treba gospôdi streči. Žganje je jako ljubil in rad je pripovedoval. Vender je v njegovih povestih iz vojaškega življenja bilo nad petdeset odstotkov resnice. Samo takrat se je resnice popolnoma ogibal, kadar je pravil, kako je prišel do lesene noge. To je staknil resnično v boji, a ne z Lahi na strani svojega stotnika, nego v boji z zelenimi cesarskimi stražniki, ko je nosil prepovedanega duhana po prepovedanih stezah. Od kar doktorja služi, godi se mu dobro; on in njegov pisani maček, jedino premoženje, katero je iz domače vasi s seboj prinesel, imata dosti jéla in počitka. —

Predstavil sem ti tri moške osebe; moram se lotiti tudi ženskega spola, kateri je, kakor v življenji tako tudi v vsakej zgodovinskej povesti, neizogibljiv.

Kakor se neoženjenemu gospodu spodobi in oženjenemu težko ubrani, zahajal je Vogljanin na večer v gostilno s prijatelji praznit litrov četrtinke. Poglavitna gostilna v Vinovaru je bila pri Kruljavej žabi. Tam je okrogla in premožna vdova, za možitev bolj pripravljena nego pripravna, vladala z debelo roko. Točila je samó vino in sicer pravcato dolensko kapljico, katero je dobivala iz Zagreba in Varaždina. Bila je sitna, nepostrežna, proti gostom bolj gospa nego krčmarica.

Vedno je trdila, da jej ni mari za beračijo, katero kréma nese, in da lahko živi brez kréme in nezadovoljnih gostov. Vender je imela vsak večer obilno pivcev in malo tihih, a nobenega glasnega grajalca. Nekateri so prihajali iz stare navade, nekateri zato, ker tudi v drugih krémah niso dobivali boljše pijače in postrežbe, in nekateri zato, ker drugam zahajati niso smeli.

Krémарica Neža od Kruljave žabe je bila hudobna ženska; pa bila je tudi oblastna in govorilo se je, da je njeno oblast marsikdo občutil, kakor mu ni bilo ljubo. Bali so se je posebno uradniki. Kajti pripovedovalo se je, da, kdor pride pri njej v zamero, pride tudi v nevarnost natolcevan biti pri višjih uradih, da je pokrit „Slovenec“ (v njenih očeh najhujša pregreha), da je postopač v službenih urah, igravec itd. Ker so višji uradniki, ki so v Vinovaru urade preiskavali, redno ostajali pri naši krémарici, in ker je ona v glavnem mestu imela visoko postavljene sorodnike, bil je strah pred njenimi ovadami in lažni obče ukoreninjen. Ali je bil samo navaden, ali opravičen strah, ne bom preiskoval. —

Take razmere Vogljaninu niso dolgo skrite ostale. On, blaga duša in prijatelj veselih tovarišev, namenil je temu neznosnemu položaju kolikor toliko konec storiti. On sam se ni imel nikakor bati; on sam je smel krémарico smatrati za krémарico in ne za visoko gospo. Smel je tedaj marsikatero resnico povedati, katera je tudi drugej družbi pogum dajala. Ko je pa krémарica zvedela, da ta novi beležnik néma druge oblasti nad seboj nego Boga; ko je videla, da sme celo „Slovenec“ biti brez straha pred njo in drugimi strašili Slovincem; in ko je čutila, da novi gospod utegne vse razmere mej njó in gosti prekopicniti: skušala je po vseh lepih in ne očitno grdih potih odstraniti ga od svoje hiše, a brez vidnega vspeha. Vogljanin je vztrajal v boji s stanovitostjo nenavadno pri Slovincih. V srci in žolci naše krémарice se je tedaj jelo kuhati črno maščevanje. Predno se skuha, oglejmo si še druge osebe.

II.

Človek, navajen velikega mesta, omikane družbe in izbrane zabave, v malem mestu na kmetih marsikaj pogreša, na kar prej še mislil ni. Da Vogljaninu ni bilo preveč dolg čas po velikem mestu, pripomogel je najbolj gospod Ivan Justin, ki se je malo dnij za Vogljaninom uselil v Vinovaru. Gospod Justin je trideset let nebrojne

množici nadepolnih mladeničev in paglavcev razlagal aoriste in Homera, supinum in Ovidija in bil je nekaj let tudi Vogljaninu oster, natančen profesor. Letos so ga deli v zasluženi pokoj s polno penzijo. Pred nekaj meseci mu je tudi umrla njegovega bitja krotkejša polovica, in ni ga tedaj nič vezalo na mesto in šolo. Preselil se je v Vinovar, da je bival blizu rojstne vasi in sorodnikov. Tukaj se je hitro udomačil: minula ga je profesorska čemernost in nezmotljivost, postal je uljuden, prijeten tovariš, in posebno z Vogljaninom se je kmalu iskreno sprijaznil. Nepopisljivo prijetno je bilo Vogljaninu, da more s svojim nekdanj neizprosljivo ostrim profesorjem o vsakej še tako kočljivej reči kar po domače besedovati.

Profesor Justin je s seboj pripeljal jedino veselje, katero mu je bila naklonila njegova ranjka: svojo hčerko Filomeno. Filomena je jako izobražena, devetnajst let stara, lepa in v popolnej zavesti svoje lepote, ki jo ima na obrazu. Njeno srce je še prosto, pa ona je toliko prepričana o stanovitosti in zmagovitosti svoje mičnosti in miline, da si še dokaj sme izbirati, komu naj podá srce in rokó. —

Naravno je, da ima Vogljanin, sprijaznivši se s profesorjem Justinom, obilno priložnost bližati se lepej Filomeni. Mladi beležnik jej je prišel celo prav po godu; ker pogrešala je v malem trgu mestne zabave in zanimljive govorice. Uže čez nekaj dnij je njijino znanje prestopilo mejo hladnega prijateljstva. Sme se reči, da Filomena na Vogljanina ni samo takrat mislila, kadar je z njim govorila, in da je Vogljanin z njo rajši zastonj govoril nego z drugo žensko za plačilo po notarskem tarifu.

Filomena je bila jedino, razpestovano dete plitvo omikane profesorjeve soproge. Justin je imel lepe nazore o odgoji, in te je smel v šoli svobodno uresničevati. Učenci njegovi se niso učili samo jezika nego tudi duha starih klasikov, blagodušja, nrvnosti in značajnosti. Tako je bilo v šoli. Domá pa, kjer je vladala žena, njegovi nazori o odgoji niso našli prostora. Hčerka je bila vzrejena proti očetovim ugovorom po matere praktičnih vodilih. Mati je pak bolj gledala na lepoto vnanjosti, nego na lepoto duše in srca. Komaj se je pri hčerki jela razcvitati telesna lepota, izrekla je mati uže sodbo, da je hčerke odgoja in muka glave z raznimi vednostimi dopolnjena, in da je od zdaj samo na to gledati, da Filomena dobi veljavnega, imovitega ženina. Razcvitala se je tedaj Filomena v zavesti svoje prehvaljene lepote; obdajali so jo čestilci in hvalilci, in do sitosti znane so jej bile vse nežne govorice, ki se

rabijo proti mladim gospodičnam in izvirajo ali v srci ali največ na konci jezika. Vajena je bila točno in priliki primerno odgovarjati rahlo ali burno čutečim, skromnim ali naglim čestilcem. Jezik, tisti košček ženskega mesa, ki, dokler se giblje, ohrani svojo mladostno živost in neutrujenost, bil je v Filomeni zgodaj oglajen. Taka deklica, in zraven res lepa in v navadnih salonskih umetelnostih izurjena, morala je biti nevarna Vogljaninovemu srčnemu miru. On je dozdej ženske poznal iz romanov in notarskih pisaren. Mej žensko iz romana in živo žensko je pa večji razloček nego mej cvetlico iz papirja in pravo cvetočo rožo. Ženske, ki hodijo v pisarne, so pa redno polnoletne, tedaj menj nevarne; tudi ne obiskujejo pisaren zaradi srčnih zadev. Pisarniške reči in srčne reči se sploh nikakor ne ujema. To vidimo ravno pri ženskah. Mladoletna dekleta v opravkih posvetnega premoženja potrebujejo in radovoljno prenašajo varstvo svojega očeta ali varuha; v zadevah svojega srca, v zapletkah, ki morebiti odločujejo srečo ali nesrečo vsega življenja, pa najmenj iščejo tega varstva; vendar brez tega varstva največ prav sodijo in volijo. — Te izkušnje iz življenja ne razodevam, da bi mlade gospodične to beroč bile ponosne na instinktivno moč slabega spola; ampak hotel sem samo pomiriti omožene gospé, ki imajo uže vsaka svojega. Vsaka je dobila pravega moža, in ne bila bi boljšega dobila, ako bi tudi za svet bila povprašala vse očete in sodnike. Vendar ni pravila brez izjeme. Poznam priletnega advokata, kateri je dosegel redko zaupanje, da ga je gospodična mladih let resno vprašala za svet, ali se sme zaljubiti v nekega mladeniča. —

Da se vrnemo k Vogljaninu in Filomeni, pristavljam, da je Vogljanin bil tudi toliko gizdav, da je želel Filomeni dopasti. Steza, katero si je gladil do njenega srca, pa ni bila nastlana z navadnimi Filomeni davno znanimi cveticami. Takih Vogljanin ni imel nabranih. Njegovo laskanje je bilo bolj prvotno, a tudi bolj izvirno. Zategadelj je bilo Filomeni bolj zanimljivo; sezalo jej je v srce in ona je sodila, da iz srca izvira. Vogljanin vendar ni srca naravnost na jeziku nosil; ni se hotel prenagli in poleg vse gorečnosti in prijaznosti pazil je, da ne podere mostov za seboj, ako bi kdaj bilo treba stopati nazaj.

Filomena mu je bila lepa, zanimljiva mladenka, ki enkrat utegne osrečiti pametnega moža, nemara celo njega. Povedal pa tega ni ne očetu ne dekletu. Moram pa precej povedati, da se Vogljaninu za

take odločilne besede od nasprotne strani ni dajala še nobena priložnost. Oprezna /držljivost je vladala na obeh straneh. —

III.

Tilen Vogljanin si je uredil pisarno, prebil oficijalne in neoficijalne obiske in predstave svojega vstopa v poslovanje s trga občinstvom v aktivnem in pasivnem zmislu, in se sploh toliko udomačil v Vinovaru, da ga je uže jako mikalo seznaniti se tudi z okolico. Premišljeval je, da je okolica Vinovarska izredno lepa, in da ni prav, da je po dolgih enoličnih ulicah velikih mest in po prašnih pisarnah pozabil na zdravi užitek proste narave, katera ga je svoje dni navdihnila celo do nekaterih petošolskih sonetov. Kolomanu Kühlwasserju ni bilo težko opaziti, kako njegovega gospoda vabi modro nebo in zeleni gaj. Čutil je tedaj v sebi dolžnost, obrniti gospodovo hrepenenje na praktičen pot — koristen gospodu in pisarju.

Koloman Kühlwasser je bil v svojej srečnejšij dobi izvrsten lovec in srečen strelec. Prigodilo se je često, da je celo več ustrelil, nego li povedal ali obstal, kar se more samo takemu pripetiti, ki ima do lova več strasti nego pravice. Prišel je v Vinovar agent puškarne, ne iz slovenskih Borovljan ampak iz nemškega Inomosta. Koloman Kühlwasser, bister poznalec strelnega orodja, izbere tedaj potrebščine za lov sebi in svojemu gospodu. Potlej so se pričele vaje v streljanji. Gospod Vogljanin je opazoval, da ima Kühlwasser za streljanje roko očitno spretnejšo nego za pisanje; in Kühlwasser je izprevidel, da Vogljaninova roka in vid nista po pisarnah tako izpridena, da ne bi vaja in veselje naredila iz Vogljanina dobrega strelca.

Prav takrat so se v javnej dražbi nekateri lovi Vinovarske okolice v najem dajali, in doktor Vogljanin kupi lovsko pravico v občini Brezovniku za tri leta. Previdni Koloman Kühlwasser je preskrbel vse, kar je za lov potrebno, za prvo silo celò lovskega psa. Grada Skalomela novi oskrbnik, ki je bil ob jednom tudi lovec in kočijaž, posodil mu je namreč grajskega psa do tedaj, da se grajski gospod vrne iz Hrvatskih toplic, kar se ima zgoditi stoprav čez nekaj tednov. —

Kako se je pes navadil gospoda Vogljanina in kuhinje pri Kruljavej žabi, kako težko sta si pes in Tomaža Medveda maček omejila vsak svoj delokrog v stanovanji, in kako je Tomaž Medved

morebiti ne popolnoma nepristransko očital, da ta pes ni za nobeno lovsko rabo, to vse opisavati je preslaba moja roka.

Bil je peti teden, kar je bival doktor Vogljanin v Vinovaru in šteli so se zadnji dnevi avgusta 188., ko je gospod doktor izprožil te besede: Čez tri dni praznujemo svetega Tilna, meni, Korošcem in lovcem patrona. Spodobi se, da jutri ogledava svoj lov in vsaj jednega zajca položiva na kosmato plat. Ob osmih zjutraj odrineva v Brezovnik, pisarno naj pa varuje Tomaž Medved, ki ne zna pisati in brati, in tedaj nič pokvariti ne more. — Koloman, veščak v lovskih rečeh, opomnil je sicer, da stoprav ob osmih na lov hoditi je nekoliko nenavadno; gospod ga zavrne, da se ne ujema z njegovimi načeli, zavoljo ubornega zajca krajšati si jutranji počitek. Torej se Koloman uda v gospodovo povelje, in obljubi točno ob osmih stopiti v pisarno. —

Drugo jutro, ko je ura osem odbila, bil je Koloman Kühlwasser res v pisarni. Precej za njim pa noter stopi gospa Justina Ocvirek, najbogatejša ženska v trgu Vinovaru. Lovski strokovnjaki trdijo, da nesrečo pomeni, ako na lov gredočemu ženska pot preleti. Koloman ženske sicer ni srečal, a bila mu je zelo na poti. Nesrečni sokob morebiti ne pomeni tolike nesreče, ker je zraven gospe v pisarno stopila tudi njena hčerka Angelika, brez dvombe najlepša mladenka pod Vinovarskim zvonom.

Vogljaninu se čelo namrači, ko v pisarno stopivši zagleda žensko starost in mladost tako šopirno sedeti pri njegovej mizi. Pa kaj se če, poslušati je moral; in kdor je primoran vsakolične ženske v pisarnah poslušati, samo ta ve, kaj je potrpežljivost. — Gospa Justina Ocvirkova je našega beležnika uže večkrat obiskala; v mnogih rečeh jej je moral svetovati; in ona je dokaj obširno razkladala, koliko ima različnega premoženja in mnogovrstnih skrbij. Denes ima posebno veliko skrb. Omožila je prvorojeno hčer Sidonijo v trgu —x— pri trgovci Silvestru Smolarji. Izplačala je doto; velik znesek je zraven posodila, zaupala pa zapravljevemu zetu tako, da ni zavarovanja iskala ne za doto ne za posojilo. Zdaj so pa drugi upniki pritislili; zet je v zadregi; hčerina dota in posojilo gre na izgubo; doktor Vogljanin naj bi pa kakor čudodelnik stopil mej Silvestra Smolarja in njegove upnike ter zavaroval in rešil materine in hčérine denarje. Ker gospa Ocvirkova v kljub svileney obleki ni znala pisati in brati, zato in samo zato je s seboj pripeljala hčerko Angeliko. Ta je bila

v glavnem mestu odgojena, znala je gospodu doktorju ročno izbrati Smolarja dostajajoča se pisma, in razložila je položaj materinih terjav in težav menj zgovorno pa bolj jasno nego mati sama. — Konec razprave je bil, da je Vogljanin vznemirjenima ženskama moral povedati, da je najbrž vse zavarovanje prepozno, in da je s pisarjem Kühlwasserjem stoprav ob devetih odrinil proti Brezovniškim poljanam.

V tem, ko loveca pod žarki velikosrpanskega solca korakata proti Brezovniku, gospa Justina Ocvirek in gospodična Angelika Ocvirkova preišljujeta v hladnej sobi, kako bi vender še bilo mogoče rešiti po vodi izpuščenih dvajset tisoč goldinarjev. Ne smemo jima tega zamerjati. Gospa je dobro pomnila, kako težko se denar pridobiva, in da so pri njej razmere take, da vsa veljava, katero pri ljudeh uživa, raste ali pada s pritokom in odtokom njenega premoženja. Njen oče je nekoliko kmetoval, nekoliko pa opravljal neko rokodelstvo, katero je sicer koristno in pridobitno, pa (v kmetih najmenj čislano; zraven je bil tudi ljudski odrtnik, ker je posojeval na visoke obresti in potlej svoje novce izterjeval, kadar je imel kmet najmenj denarja. Ko je mož uže dokaj denarja nagrabil, oddal je kmetijo in rokodelstvo sinu in preselil se v Vinovar. Tukaj se je posvetil popolnoma novodobnej ljubezni do bližnjega, to je, ljudem v zadregah pomagati z denarjem proti obrestim, katerih visokost se ravna po velikosti zadrege. Hči Justina je morala ž njim v trg. Najrajši bi jo bil omožil na kmetih, ker je bila samo kmetski vzrejena. Kmetje je niso snubili zaradi očetovega rokodelstva; vsi tisti, ki so v deželi opravljali tudi tisto rokodelstvo, bili so pa ali z Justino v rodu ali pa uže oženjeni; ostalo ni družega, nego da Justina uže precej priletna dobi za moža gospoda, o katerem se ni prav vedelo, ali je uradnik ali samo sluga. Vender sukno je nosil, in to je Justini dalo pravico preobleči se v gospo. Justina, bolj ko je v letih napredovala, bolj se je opravljala po najnovejšej šegi; ni jej pa bilo mogoče sleči kmetskih navad in opustiti obrtnij svoje ranjke matere in svojega ranjkega očeta. Po očetovej navadi je posojevala; po materinih skrivnostnih vedah je pa zdravila ljudi, ki jih videla ni; dajala je leke in svete za ljudi in živino; iz kvart in brez kvart je dekletom in ljubosumnim ženam razodevala negotovo prihodnjost in neznano sedanjost; preganjala je uroke, zagovarjala kačji pik, in kazati je znala, kako se pride tatovi na sled. Znala je še mnogo drugih skrivnostij, zatorej ni čuda, da so jo pogosto obiskovale kmetice očitno, mestne gospé pa skrivaj.

Vsaka obiskovalka je pa pustila primeren danj, za kar je bilo vse dobro, da je le kaj vredno.

Grozeča izguba dvajseterih tisočakov je na mater in hčer različno vplivala. Mati je jokala in vzdihovala ter Bogu tožila, da jej je prezgodaj vzela moža, ki je bil sicer vedno bolehen ječalec, pa vendar v tem koristen, da je znal pisma prebirati in v zemljiške knjigi pogledati, kako je kdo zadolžen. Zapuščeno vdovo pa zdaj vsakdo opehari. — Zabičevala je hčeri, naj se vendar uže enkrat omoži, in da naj vzame moža, ki ume denarstvo in pravdne reči, ter ima stanovitno službo, redččo moža. A Angelika obžaluje, da mati sama sebi ne more iz zadrege pomagati, ko vendar vsacemu drugemu vé dober svet in pripomoček; kara mater, da še vedno ni sita tujega denarja, pridobljenega čestokrat po sumljivih potih, da se še vedno peča z marnjami, katere javno mnenje omikanih ljudij obsoja in da slabo skrbi za svoje jedino še prosto dete, ker s takim svojim vedenjem omikanim ljudem in poštenim snubačem zapira vstop v hišo. Angelika je naravnost rekla, da jo čaka taka usoda, kakeršna je doletela sestro Sidonijo, ki je bila brez vse ljubezni po materinej trmi prodana človeku brez značaja in vesti, ki z zakonom ni drugega namerjal nego veselo živeti zapravlja je tuj denar, in je zdaj podkopal pošteno ime, srečo in premoženje najboljše žene.

Resne hčerine besede so napravile pri materi znaten učinek. Omolknila je in na vrt hitela zbirat zelišč za čudotvorno vraštvo proti božjasti. Hčerka pak se je udala v božjo voljo ter zokopala v roman svojega modežurnala. Kakor pa je roman bil zanimljiv, vendar ni mogel vezati vse pazljivosti naše Angelike. V zbegano glavo vrivala se je misel, da ima doktor Vogljanin oči polne prijetnih urokov, in da bi on bil mož, zoper katerega bi mati nič ne ugovarjala. — Ali je pa še proste volje? — In bi li hotel snubiti hčer — mazačke Justine? —

(Dalje prihodnjič.)

Verske bajke na Dolenjskem.

Priobčuje J. Trdina.

(Dalje.)

38. Kristus in sv. Peter šta prišla h kovaču in ga prosila za malo kruha, ker sta bila lačna. Kovačica pa se je zadržala: Za take vlačugarje kakor sta vidva, nemamo nič kruha. Kovačevej starej

materi pa se je milo storilo, da bi morala iti lačna dalje in jima je dala to, kar je dobila od gospodinje za-se: kos kruha in skledico mleka. Kristus in sv. Peter sta pojedla kruh in mleko, potem pa je prijel Kristus staro kovačevo mater in jo vrgel v ogenj. Sam pa se je usedel in začel goniti meh. Dolgo mu ga ni bilo treba goniti, ker je kovačeva mati prav kmali skočila iz žerjavice, ali ne več stara in nagrbančena, ampak mlada in lepa, kakor je bila takrat, ko je šla k poroki. Kristus posvari kovača, da naj nikar ne dela tega, kar je njega videl in odide s sv. Petrom dalje. Kovač pa veli: Taka postava mi se ne zdi pravična, da bi imel človek mlado in lepo mater, poleg nje pa staro in grdo ženo. Brž zgrabi babo in jo vrže v ogenj. Kakor je videl Kristusa, se je usedel in začel meh goniti. Gonil ga je dolgo, da mu je tekel curkoma pot po obrazu. Zgorelo je oglje, zgorela je z njim tudi hudobna kovačica. Kristus pa se je razsrdil na nepokornega kovača in ga za kazen predstavil v mesec. Tamo gori sedi še zdaj pri ognju in goni meh in ga bo gonil do sodnjega dne. Ta kovač je tist, temni mož, ki ga v luni vidimo.

39. Mati sv. Petra je umrla in prišla v peklo. Sv. Peter je lepo prosil Kristusa, da bi se je usmilil in jo iz pekla rešil. Kristus veli: To se bo zgodilo, ako najdeš le eno samo dobroto, ki jo je izkazala kakemu revežu. Sv. Peter gre iskat in najde povosmo prediva, ki ga je podarila njegova mati beraču. Kristus veli: Naredi iz povosma nit in jo spusti v peklo, da se prime zanjo tvoja mati in se reši! Sv. Peter naredi nit in jo spusti v peklo. Njegova mati se prime za nit in sv. Peter jo začne vleči iz pekla. To vidijo druge pogubljene duše in se obesijo nánjo, da bi se z njo vred rešile. Mati sv. Petra pa jim je to srečo zavidala in jih jela otresati. Zdajci se utrga nit in mati sv. Petra in vse druge duše padejo nazaj v peklo brez upanja, da bi jim prišla še kaka prilika iz njega se rešiti.

40. Ko so Judje Kristusa na križ pribili, jim je za eno nogo žreblja zmanjkalo. Rekli so: umrl bo tudi tako, naj mu ostane ta noga zdrava! Baba to sliši in veli: Čemu? Pribijte mu nogi navskriž, pa bo eden žrebelj za obe. Kar je baba svetovala, so Judje storili. Do takrat so imele ženske oblast soditi hudodelnike ravno tako, kakor jo imajo moški. Radi neusmiljenosti te babe so svojo sodniško pravico zgubile.

41. Na podobah drži križani Izveličar glavo po strani. Bog je pred svojo smrtjo na križi nagnil glavo na stran, zato, ker se je pokesal, da je dal človeku svobodno voljo.

42. Kristus je hotel, da bi se njegovo vstajenje povsod kmali zvedelo, zato se je prikazal najprej — babi! (Godčevska burka).

43. Judje so hoteli Kristusa križati, ali niso mogli narediti križa. Če so dali sekati zeleno drevo, so se sekire obračale in pobijale sekače. Če so vzeli za križ suho deblo, je strohnelo in se razpadlo, še predno je bil križ sestavljen. Šli so gledat v šembiljske bukve, iz kakšnega lesa da mora biti križ. V šembiljskih bukvah so našli, da Kristus ne more biti križan na nobenem drugem drevesu, kakor na drevesu spoznanja, na katerem je rasel prepovedani sad, Adamu in Evi in vsem ljudem v pogubljenje. Judje so šli iskat drevesa spoznanja in so ga našli v Rimu, kamor so ga bili Rimljani presadili. Judje vprašajo Rimljane, za koliko bi jim hoteli prokati drevo spoznanja. Rimljani jim odgovore, da jim ga ne dadé po nobenej drugej ceni, kakor če jim zapišejo v last vsa svoja mesta in vasi, vse svoje hiše in tudi sami sebe. Judje se prestrašijo. Višji duhovni pa jih potolažijo: Rimljani so neumni ljudje, ni straha, da bi jih ne prekanili. In višji duhovni napišejo precej dolžno pismo, v katerem so dali Rimljanom v last vsa svoja mesta in vasi, vse svoje hiše in tudi sami sebe. Napisali pa so dolžno pismo s takim črnilom, ki je ostalo na papirji samo 40 dnij, potem pa pobledele in se izbrisalo. Dolžno pismo pošljejo Rimljanom in Rimljani jim pripeljejo zanje drevo spoznanja. Judje so križ zdaj naredili, da bi bili lahko Kristusa križali ali so počakali še 40 dnij, dokler bi črnilo v dolžnem pismu pobledele in se izbrisalo. Čez 40 dnij so Kristusa prijeli in križali. Po njegovej smrti dobili so od Rimljanov zapoved, da jim izroče vsa svoja mesta in vasi, vse svoje hiše in sami sebe. Judje vprašali so Rimljane, po kakej pravici to zahtevajo? Rimljani so jim hoteli pokazati dolžno pismo in so se silno začudili, da jim je papir ostal, pismo pa zginilo. Mislili so in mislili, kaj to pomeni, ali se nikakor niso mogli domisliti. Na vso moč jih je skrbelo, da ne bodo dobili z lepa uganenega plačila, brez pravice v rokah si ga pa tudi niso hoteli iskati, ker so se bali Boga, ki je podaril obljubljeno deželo Judom. Pilatuž pa bi bil rad postal judovski kralj in je odkril Rimljanom, kako so jih Judje prekanili. Rimljani se razsrdijo, porušijo Jeruzalem, poženo Jude po svetu in se polaste judovske dežele. Kar so Pilatuž obljubili, so mu tudi storili, razglasili so ga za kralja judovskega. Pilatuž pa je rekel: „Ne maram biti kralj brez dežele in ljudi“ in je skočil v morje in se utopil.

(Dalje prihodnjič.)

Ród bolgárski!

Zložil Krilán = *Karlin = Karyolín*

Bolgárski ród, prejednávni ród!
 Kedáj trpljenje tebe mine?
 Kedáj ti sréča spet posíne?
 Bolgárski ród, prejednávni ród!

Stolétij pét je turška pést,
 Tiščála te želézna síla;
 Otróke v gnévu ti davíla
 Stolétij pét je turška pést.

Bog sám, Bog sám nebéski znál,
 Kaj tí si trpel, ród nesréčni!
 Kakó si stókal v bédi véčni,
 Bog sám, Bog sám nebéski znál!

Uslíšal te je míli Bóg,
 Poslál ti je osvobodníka,
 Ki zmógel je, semlél krvníka;
 Uslíšal te je míli Bóg!

Kdo tvóje éútil bí radóšt,
 Ko róbstva pali so okóví,
 Svobódní bíli tí sínoví,
 Kdo tvóje éútil bí radóšt!

Bolgárski ród, prejednávni ród!
 Kedáj trpljenje tebe míne?
 Kedáj tí sréča spet posíne?
 Bolgárski ród, prejednávni ród!

Povsód zatírani Slován
 V trpljenje védno je obsójen;
 Zakáj lí bíl ná svét je rójen
 Povsód zatírani Slován!

„Presréčen je Bolgár edín!
 Na dvá ga kósa razcepímo,
 Dva gospodárja mu denímo;
 Presréčen je Bolgár edín!“

Takó ukréníl módrí svét,
 Dal Nemca tebí v poglavárja,
 Turčina dal je v gospodárja:
 Takó ukréníl módrí svét!

Bolgárski ród, prejednávni ród!
 Kedáj trpljenje tebe míne?
 Kedáj tí sréča spet posíne?
 Bolgárski ród, prejednávni ród!

Po krvnej pravdí spét Turčín
 Nad tóboj ljuto gospodúje,
 Ter nove tebí spóne kuje
 Po krvnej pravdí spét Turčín.

Tvoj knez je Turkom vrli brát,
 Kaj tvoja njemu je svobóda!
 Ne ljúbí vašéga naróda;
 Tvoj knez je Turkom vrli brát.

„Jaz vam sem knez in gospodár!
 Čemú drobíte svoje spóne?
 Sam bodem vam dajál zakóne;
 Jaz vam sem knez in gospodár!“

Iztéza kruto vze rokó,
 Da vzel bí sréčo tí najvéčo;
 Da vzel bí tí svobóde sréčo,
 Iztéza kruto vze rokó.

Tvoj jók od bíča klétih dníj
 Glasnó razléga se v nebésa;
 Nam srca bratovska pretréša
 Tvoj jók od bíča klétih dníj!

Bolgárski ród, prejednávni ród!
 Kedáj trpljenje tebe míne?
 Kedáj tí sréča spet posíne?
 Bolgárski ród, prejednávni ród!

Ujetnikova tožba.

Zložil Jos. Cimperman.

Obdál me ječe zíd temán,
 Življenja bišče mi je zastrt,
 Obúp družnik moj noč in dan,
 Rešnico bi pozdravil smrt.

Kakóv sem vender storil greh,
 Da v bédí tej se pokorím?
 Da sebi gnús, ljudem zasméh,
 Žigósan in proklet živím?

Greh ima biti spokorjén! —
 Nedôlžnik, je li kazni próst?
 Oj, često greh je oproščén,
 In s trnjem venča se krepóst.

Iskál naj greha v vésti jaz,
 Odgovóra bi ne dobil,
 Pokójén, brez bolésti jaz
 Lehkò bi kupo smrtno pil.

A strog usódin je úkrèp:
 Razpád po časén gledaj svoj,
 Za sklèpom ti otrpni sklèp,
 Po kaplji v srei kri zastój!

Zaprl za tóboj se je svét:
 Drgóči v pekli bolečin,
 Doklér v tilótnem bégi lét
 Na zemlji ygasne tvoj spomín!

Kar vroče nékdaj ljubil si,
 Nevdržnemu je času plén,
 Vse vekoma izgubil si,
 Slepil duhá mamèč je sén! —

Kaj tožím tebi, gluhi zíd,
 Nesreči moji trd svedók?
 Odvzel s temó si meni víd,
 Tožbám se róga tvoj obók.

Glasán „memento mori“ mi
 Utrip oznanja mirnih žíl,
 Oj, skóro le zazóri mi
 Dan spasa telh moréčih síl!

Odléti ječe mi zapáh,
 Zdrobite spóne se tešké!
 Pogóltni grób me — njega máh
 Zagni s truplom vse gorjé!

Otok in Struga.

Noveleta.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Konec.)

Ponosno je stopila v sosedno sobo, ter od tam prinesla nekoliko z modrim trakom prevezanih pisem, ter jih vrgla na mizo.

„Tu je tisto! Čisto sem bila pozabila na to! Vzemi!“

Hladno je pristopil k mizi in urno spravil listine.

„Hvala ti, Serafina! Sedaj, ko sva praktični ta opravek dokončala, sedaj govoriva kaj — familijarnega!“

Iz vlekel je novo cigaro ter jo zapalil.

„In sedaj čepiš v trdej žimi, kakor jež v svojej jami. Jaz in mama pa te srčno želiva pod svojo streho in komaj pričakujeva, da se povrneš! Pridi in sprejele te bodo mehke roke gorke ljubezni!“

Grof Egon je imel svoj poetičen moment; melanholično je zrl za dimom, kojega je izpuščal proti stropu.

Obstala je pred njim.

„Priatelj! morda se spominaš tistega prizora, v katerem kraljič Hamlet očita svojej materi, da je stopila v zakonsko zvezo z morilcem svojega prvega moža! Na steni visita podobi umorjenega in pa tudi sedanjega kralja! Prva krasna kakor solnce, ravno vzhajajoče, druga pa izraz največje človeške podlosti! Ta prizor se mi vedno vsiljuje v spomin, kadar si predočujem tebe, dragi mi Egon, in duševno tvojo plitvost in revščino! Jedne stvari ne bodem nikdar uneti mogla, da je mojej materi mogoče bilo pozabiti grofa Milana, in to tebi na ljubo, ki si vender tak, kakor kopriva, rastoča za plotom! To sem ti morala povedati, da ne bodeš menil, da te po zaslugi ocenjevati ne znam. Sedaj pa sem tvoja pokorna hči, ter ti želim srečen pot za večno!“

Hotela je stopiti v drugo sobo. Onemu pa so se hudobno zabliskale zelene oči.

„Kontesa, počakajte še malo! Ker sva uže pri tem, da se prijazno pogovarjava o rodovinskih svojih stvareh, tēr pokladava na tehtnico duševno vrednost živih in mrtvih, počakajte še malo! Nekdaj smo sedeli tu doli na vrtu in vino je bilo razrešilo jezik našemu dobremu baronu, Juliju baronu Bontoux. In pravil nam je, kako sta z grofom Milanom, ki je bil pravi tvoj oče, zasledovala po otoških in stružkih gozdovih tisto blazno baronico iz Struge!“

Pristopila je bliže, in obraz sta jej prešinila skrb in strah, Grof Egon pa je s sladkim glasom nadaljeval:

„No vidiš, pa tedaj še ni bila blazna! Saj se je spominaš te baronice, ki smo jo potem izvlekli iz vode! Tedaj pa je bil grof Milan uže poročen z grofico Ano, in tebe je tudi uže imel, draga Serafina! Dekle pa je zblaznelo potem, in ti, ljuba Serafina, imaš nekje tam gori pri cerkvi grob, v katerem ti počiva — bratec, ki ga nikdar poznala nisi! ha! ha! Tvoj oče, ta tvoj vzor vseh vzorov, umrl je tudi, in sicer ravno tako, kakor baronesa Zora! Skočil je sam v vodo in izvlekli smo ga iz nje tam doli na produ pod Otokom! Nemam velike moralčne vrednosti, to je gola resnica, ali če me

položiš na tehtnico s svojim očetom, pokojnim grofom Milanom, potem, draga moja, v istini ne vem, kje bode večja teža! To sem ti moral povedati, v pojasnjenje, da veš, kaj in kako. Sedaj pa sem prijazen tvoj papa, ter se ti v največjem prijateljstvu priporočam!“

Lahno žvižgaje je odšel iz sobe. Na obrazu pa se mu je kazala radost, ko jo je videl koprneti pod strašnim udarcem.

Uže mej njegovim govorom bila se je zgrudila na stol. Sedaj pa je zrla za njim, kakor za mrtvaško prikaznijo. Oči so se jej napele in z roko je tipala okrog čela. Tema jej je hotelo postati pred pogledom. Vse okrog nje se je majalo, okrog srca pa se jej je napravljaj bolesten krč. Njena duša bila je vržena iz svojega ravnotežja in valovi obupnosti so jej prepluli temnega duha. Njegov spomin! Okrog katerega se je kakor trta obvijala njena duša! Vse je bilo porušeno sedaj! Kjer je komaj še poganjalo cvetje, rastle je sedaj trnje in osat! V grozo jej je postal jasen marsikater temen trenutek v življenji preteklem! Kakor rešilno hladilo legla se jej je končno čez oblačno polje obupane duše misel: da je lagal, da jej ni govoril resnice, da jej je lagal iz hudobije! Resnica to biti ni mogla! Tedaj jo je prešinilo: baron Konstantin ve resnico!

Bliskoma se je dvignila in takoj je bila iz sobe. Kakor v megli je videla pri oknu, da so se upregali na dvorišči konji v grofove seni.

Kakor blazna je odhitela po stopnicah na vrt. Razoglava je stopila na mraz, gazila po debelem snegu, ter imela zavest, da jej mora baron Konstantin povedati resnico.

Čez most je hitela proti Strugi, ter vlekla za seboj mokro svojo obleko. Čutila ni niti mraza, niti ostrega piša, ki je zibal sneženo vejevje. Po slabem gozdnem poti se je trudila, in ni se menila za vodo ni za blato, v katero je stopala s svojo nožico. Pót jej je lil po lici, na glavi pa so se jej razdrle kite, da so se razpustili lasje, ter jej mokri padali na ramo. Obleko si je oškropila čez in čez z umazanimi kapljami. Ali ona je le dalje hitela ter vedeti hotela, je li resnica, kar jej je povedal grof Egon?

Tam, kjer se pot zavije v znani hrastov gozd, prijezdil jej je slučajno nasproti baron iz Struge. Počasi je stopalo živinče, na katerem je sedel, in s težavo privzdigovalo kopita iz globokih luž.

Strmeč je obstal tik nje, ter takoj skočil raz konja.

„Moj Bog! kontesa, kako prihajate tu sem?“ Dvignila je roki proti njemu.

„Gospod baron! — — —“

Ni mogla govoriti. Baron pa se je skoraj hotel razsrditi po svojej navadi.

„In v takem vremenu in v takej opravi! Bolezen je neizogibna!“

„Gospod baron! povejte mi resnico! Grof Milan! Vaša sestra, baronica Zora! Ali je res? Povejte mi, ali je res? Jaz sem grozno nesrečna!“

V prvem trenutku jej ni vedel ničesar odgovoriti.

„Torej je vendar resnica!“ je vzdihnila. Zapustile so jo zadnje moči in brez zavesti se je zgrudila v njegov naročaj. Usedel se je ž njo na mirnega, starega svojega konja, ki je, čuteč na svojem hrbtišči dvojno breme, melanholično povetil glavo. Potem pa je moral pričeti oster tek, ker so baronove ostroge neusmiljeno orale po njegovih rebrih. —

Kakor otroka jo je držal v svojih rokah; blede njeni obraz je slonel na prsih njegovih, in časih je čutil, kako je bilo njeno srce.

Povedati moramo, da baron Konstantin tedaj brez strasti ni bil. Ko je namreč podil se mej visokimi smrekami, in ko je opazil, da ni nikjer živega duha, ustavil je hipoma konja, sklonil se k bledemu obrazku, ter poljubil mrzlo njeno lice! Hotel je predrzni ta čin brez dvombe še jedenkrat ponoviti, kar se je okrog ovinka zavila stara ženica. Kakor dekle je zarudel . . .

Potem pa je v divjem skoku prijezdaril na otoško dvorišče, ter oddal sladko svoje breme strmečim deklam, ki so takoj pričele silovito jokati, ter klicati Boga in vse svetnike božje na pomoč. —

X.

Minula je zima in na vseh mestih hiteli so spomladanski cvetovi iz zemlje. Tudi kontesa Serafina je bila ravno prebila dolgo bolezen, borivši se s smrtjo mej mrzlo zimo za mlado svoje življenje.

Solnce je rahlo sijalo. Na vrtu na znanej terasi je sedela, slabotna, blede, in močno so se jej poznali znaki prebite bolezni. —

Zaspano tožno je zrla na mimo hiteče valove in kakor v sanjah je trgala z drobnimi svojimi prsti list, katerega je bila ravno prebrala. Košček je pa metala v vodo. Pri njenih nogah je sedela kontesa Lucija in ljubezni polno svoje oko je dvigala skrbljivo proti bolnici.

„Lucija!“ je dejala trudno, „kdo je nama še pisal denes?“

„Tudi tvoja mama!“ odgovorila je ona boječe.

„Kaj mi hoče?“

„Tu sem bi rada prišla čez poletje!“

Nejevoljno si je z ročico pogladila čelo. Na lici pa se jej je prikazala rudeča lisa. Potem je izpregovorila mrzlo:

„Piši jej, da naj še počaka mesec duij!“

„In potem?“

„Potem bodem zdrava popolnoma in napravim jej prostor! Potem naj pride grof Egon in kdor hoče!“

„In ti, Serafina?“

Kontesa Serafina ni odgovorila takoj. Na lici zginila jej je rudeča lisa in obrazek jej je postal silno bled.

„Jaz, Lucija, jaz bodem šla — v samostan!“

Ona je plaha hotela vstati.

„Tiho, Lucija, tiho! Moj sklep je o tej stvari storjen!“

Kontesa Lucija bila je tako zelo osupnena, da ni mogla izpregovoriti besedice. Takoj so se jej napolnile s solzami oči. Opazila je to kontesa Serafina.

„Lucija!“ je zaihtela, „ne napravljaj mi bolečin! Poglej, zdi se mi, da nismo živeli prav, in dobro je, da se pokorimo. Nikari ne jokaj! Ali govoriva o drugej stvari!“

A govoricca se ni hotela vneti. Sedeli sta tiho in tako mirno, da je v bližnji grm vsedla se penica, ter pričela žvrgoleti drobno svojo pesem. —

„Ko bi v kletki tičala, bi pač ne pela!“ izpregovorila je kontesa Lucija.

„Tiho, otroče! Nekaj sem te hotela še povprašati.“

Nekako sramožljivo je obrnila obrazek proti vodi.

„Vprašaj!“

„Kdo je bil pri meni, ko si prišla tu sem?“

Kontesi Luciji se je pri solzaih očeh hotel napraviti smehljaj okrog krasnih ust.

„No tist zdravnik iz Struge, baron Konstantin, ki pa pred teboj uže davno ni več plemenit! Pravili so mi, da je prve čase cele noči prebédel pri tvojej postelji. Menda tisto sovraštvo mej vama ni bilo tako strupeno, kakor si mi ti pisala! Vsaj ženstvu se je videlo, da je hodil mož prav upalih lic tedaj, ko se je tvoje življenje borilo s smrtjo! Ali sedaj, ko hočeš stopiti v samostan, te take posvetne stvari pač ne zanimivajo več!“

Kontesi Serafini pokazale se niso samo rudeče lise na licih, temuč oblila jej je prav odločna rudečica ves obrazek.

„Hladno je! Pojdiva v sobo!“

Molcé sta odšli z vrta.

Bolezen in druge britke iskušnje zadnjih mesecev pokončale so bile pri kontesi Serafini ponos, ki se je šopiril v aristokratskejši njenej duši. S sklepom, da stopi v samostan, slekla je vse posvetno, kakor je predpisano za take položaje. Postala je silno pobožna; skoraj vsak dan se je služila maša v cerkvi nad Strugo; ubogim pa je delila miloščino, da so klicali vse nebeške blagoslove na njo! Da se je pri tacih razmerah morala sprijazniti s svojim sovražnikom in končnim dobrotnikom, to jej je ukazovala vest, pa tudi sveta vera, ki nam zapoveduje ljubiti sovražnike.

Dan za dnem ozirala se je po stezah, ali ne prihaja baron Konstantin, ki je vendar moral vedeti, da hoče otoška kontesa stopiti v samostan, ter se za vse življenje odtegniti pregrešnemu svetu. Saj se je po vsej srenji govorilo o njenej pobožnosti in o svetih njenih namerah. Ali barona ni bilo!

Ker je živela v zavesti, da mora kot prihodnja samostanka izrovati najmanjše koreninice pregrešne ošabnosti v svojej duši, in ker je imela tudi zavest, da dolžuje hvaležnost njemu, ki jej je stregel v silnej bolezni, odločila se je lepega dne, da gre na Strugo, pomirit se z baronom Konstantinom.

Uže na poti so se jej borili po duši čudni občutki. Stopivši v zapuščeno struško dvorišče pa jo je skoraj zapustil pogum in pobožni njeni naklepi so se hipoma raztopili. Ali naposled se je zopet ojačila.

Na dvorišči je bilo še vse tako, kakor nekdej. Pred umazanimi hlevi nekoliko polomljenih vozov, takoj pri dvoriščnem vhodu pa star in brez dvombe uže tudi slep pes, ki še vstal ni, ko je stopala tujka mimo njega. Nekoliko kuretine je grebalo po gnojnih kupih, ter se razpršilo pri dekletovem vstopu. Nikjer ni bilo videti človeškega obraza. Boječe je stopala po stopnicah navzgor. Velikanske razpoke v zidu so pričale, da Struga ni prav varno bivališče, in da bode častitljivo to poslopje kmalu se razlezlo na vse štiri strani.

Nekje na koridoru prišel jej je nasproti razmršen deček z metlo v roki. Odprl je usta, ter povzdignil roko, kakor da hoče potegniti umazan klobuček z las. Ali takoj je pomislil, da je to samo ženska.

Pustil je torej pokrivalo na glavi, ter čakal, kaj bode izpregovorila. Ali kontesa je molčala. Prestrašila se je brez dvombe pri čudnej prikazni tega strežaja.

Mož je moral končno vendarle izpregovoriti.

„Sam sem doma! Babnice plevejo v logu; on pa je na vrtu.“

Kontesa je povprašala po baronu. Sporazumela sta se, da je „on“ baron, in da je na vrtu.

Mlademu možu se je razbistrilo po možganih in mislil si je, da bode gotovo prav, če jo popelje v „njegovo“ sobo. Dejal je:

„Tam le stanuje! Tam čakajo tudi gospodje iz kaplanije, če pridejo sem!“

Peljal jo je v njegovo sobo, ki ni bila zaklenena, ukrasti tako ni bilo kaj.

„Iskat ga grem!“

Porinil jo je skoraj skozi vrata, katera je potem hitro zaprl. Bila je sama v tujej sobi. Okno je bilo prepreženo. Pri mraku je opazila, da stoji v prostoru tudi postelja. Bila je tedaj v spalnici barona Konstantina. Prestrašila se je tako, da je takoj pohitela v sosednjo sobo, v katero je pri odprtem oknu solnce sijalo. Bilo je to prav revno bivališče: nekoliko stolov, miza, na njej pisalno orodje; nekaj knjig in mnogo medicinskih steklenic. Vsedla se je na stol pri mizi. Zeblo jo je. Iz debelega in razpokanega zidovja razširjal se je hlad kakor v kleti. Postalo jej je dolgčas. Skrbelo jo je tudi, da ga morda ne bode, da je šel kam v goro, in da bode zaman ga pričakovala. Tudi po stropu so se videle razpoke, in po kotih predli so pajki svoje mreže. Mislila si je, da mu manjka ženske, in da je človek revež, ki mora stanovati v takem prostoru. Na steni nikjer podobe! Še gledati ni kaj. Obrnila se je k mizi, pri katerej je sedela. Odprla je knjigo, učeno medicinsko delo. Takoj jo je zopet zaprla. Tedaj je zapazila pričeto pismo na mizi. Takoj se je obrnila, ker je po vsem nespodobno prebirati tuja pisma! Zopet je pričela šteti razpoke po stropu, pajčevine po kotih, ter zopet jemala učeno knjigo v roke. Pri tem pa si je vedno mislila, komu da pač piše? Morda ženskej, in kaj? Obstati si ni hotela, da jej je hudo dejala zavest, da je to pismo morda namenjeno — ženskej. Ali vendar je bilo tako. Počasi je zavila glavico zopet proti mizi. Hotela je zapaziti, da je zapisano na listu — njeno ime! Da, tu se je jasno bralo: kontesa Serafina! Ni je ženske, ki bi v takem položaji bila premagala iskušnjava! In

tudi naša kontesa je ni! Komaj se jej je dozdevalo, da je videla zapisano svoje ime, uže je nagnila obrazek k tujemu listu ter brala, kar ni bilo pisano za njo.

„Dragi prijatelj! Po dolgem molku zopet nekaj vrst od starega tvojega puščavnika! Očetna hiša mi razpada, srce razpadlo mi je uže davno! Kakor drevo sem s suhimi vejami! Zapustil bodem stari kontinent, ter se preselil v novega! Evropa je zamé prestara, in tudi jaz sem prestar za njo. Časih je dobro, če se drevo presadi v tujo zemljo. Potem raste, ki prej ni moglo. Slovo torej jemljem. Tudi pred tvoj prag prihajam. Znana ti je vsa beda, s katero so udarila nebesa mojo ubogo rodovino. Ali denes naj ti je povedano, da je usoda prihranila meni najhujše. Človek, ki je najsilovitejši prouzročil mojim, zapustil je otroka, hčer. Sovražiti bi jo moral, ali sovražiti je ne morem! Samovoljna, samoglavna ženska je, ali sovražiti je ne morem. V prvem trenutku, ko sem videl ošabno to bitje, padlo je seme v moje srce! Bog zna, koliko sem se trudil, pozabiti jo, ali usoda ni hotela! Letos v trdej zimi prišla je ta kontesa Serafina tu sem. Iz gole samoglavnosti! Njena mati, stara ženska, vzela je mladega vojaka. A to je razsrdilo gospico hčer. Mladi očim pride za njo. Prepirala sta se. Mej prepikom pa jej je povedal čudno zgodovino o očetu grofu Milanu. V mrazu je hotela k meni na Strugo, da jej povem resnico. Mej potom jo srečam slučajno. Izvršila se je scena, kakor je pri ženskej navada; omedlela je, in na svojem konji sem jo prinesel na Otok. Mej potom pa me je hudobni duh premotil, da sem jo poljubil na lice. Od tedaj pa me hoče pamet čisto zapustiti. Pred zrkalom stojim in štejem si sive lasé na glavi. Napravljam si opomine, da sem vendar uže v letih, v katerih se človek ne sme obnašati kot zaljubljen učenec. Ali kaj mi pomaga vse to! Človek je slabotna stvar. In starejši ko postaja, menj ima zavesti, da je smešen v takem in takem položaji. Kakor dež po razsušenem polji razlije se mi časih po duši zavest, da hoče morda usoda na ta način zopet združiti, kar je bila razmetala poprej z neusmiljeno svojo roko! Jaz in kontesa Serafina naj bi zopet zjediniła Otok in Strugo! Vidiš, tak otrok sem postal! Pri vsem tem pa je najhujše, da me kontesa Serafina sovraži, in da čisto nič ne ve, kake plamene da je prouzročila v mojej duši! Moj duh je bolan! Ironiziram se samega sebe! Ali brez vspeha. Sedaj pa sem si zapisal radikalno zdravilo: preselitev v Ameriko! To bode vsaj pomagalo! Prihodnji list pa uže dobiš iz Minesote ali pa iz pobrežja mogočnega Misisipija! — — —“

Dalje ni brala! Kar jej je sreč prepluvalo, ni bilo samostansko, pač pa popolnoma posvetno. Baron Konštantin jo ljubi! To se jej je dozdevalo tako čudno ter jej bilo tako nepričakovano, da je morala — od sreče jokati. Nagnila je glavico na mizo, na list, kateri jej je bil povedal njegovo skrivnost.

Ko pa je prišel baron Konštantin, topila se je še vedno v solzah. Dobro je čutila, da je vstopil. Ali glavice si ni upala privzdigniti tedaj. Odločno se je sramovala. Bil je toliko diplomatičen, da je v hipu razvidel razmere. Pogumno je pristopil k njej, ter se še celo predrznil, da jej je privzdignil glavico. To bi bil storil, vsakdo izmej nas. Videl je razžarjen obrazek in dvoje solznih očij. Okrog ustnic pa se jej je napravljajl smehlaj ter oznanoval, kaj hoče solza v očesu. Ali naj bi bila govorila? Nam se dozdeva, da ni bilo potrebno.

Kdor pa ju je pol ure pozneje videl na poti proti Otoku, roko v roki, kdor je opazoval, kako sta postajala, ter se pogledovala kipeče, kdor je videl, kako je tedaj, ko sta stala pred grmom divjih rož ter občudovala njegovo cvetje, resnega barona glava prišla v sumnjivo dotiko z njeno, vedel je lahko vse, če je bil tudi samo površen opazovalec rečij okrog sebe.

Struga je sedaj razvalina. Na Otoku pa je vse polno življenja, vse polno otroškega krika! Baron in baronica občutita še vedno tisto srečo, ki je delež ravno pričetega zakona. Preteklost je pozabljena in vsi upi se opirajo na prihodnjost. In mi želimo, da bi jima vir zakonske te sreče tekel še dolgo časa, in da bi ne usahnil tako kmalu, kakor se le prerado zgodi v prozajičnem našem življenji! —

Ivan Ž. V. Popovič,

slovénsk pisatelj.

Spisal Lovro Žváb.

(Dalje.)

Videli smo, da je Popovič bil posebno bistroumen, zelo sposoben, in proti času, v katerem je živel, neizmerno učen ter jako véšč o slovanskih in germanskih jezicih. Njega zasluge o nemškem jezikoznanstvu hvale še zdaj nekateri knjižniki tega naroda. Slovstveni zgodovinec Koberstein v svojem delu: „Grundriss der

Geschichte der deutschen Nationalliteratur“, 5. Auflage, Leipzig 1872—1873., III., 185. govori: „jedva je bila mej ljudi prišla Gottschedova knjiga „Grundlegung einer deutschen Sprachkunst“, a takój so se mu drugod oglašali novi protivnici. Dobro mekák sópernik je bil najpoprej Haller, a mnogo ostrejši Popovič v svojem spisu „Untersuchungen vom Meere“, v katerem se spotika ob Gottschedovo nesprétnost. Še ozbiljneje se je Popovič njega slóvniškej sestavi protivil v knjigi „die nothwendigsten Anfangsgründe der teutschen Sprachkunst“; a deset let pozneje sta bila Gottschedu najpogubnejša Heinze in Lessing.“ Na 240. strani „Ljubljanskega Zvona“ smo rekli, da o slovniškem prepiru mej Popovičem in Gottschedom oholi Nemci malo ne molčó; a tukaj vidimo, da se Kobersteinu taka oholost ne more oponášati. Menj srečen je bil naš roják v zvršítvi svojih naménov in értežev o slovanskem jezici. Krivi so tega največ njega vrstniki, s katerimi je posebno občeval, ker niso razumeli, kam namérjajo tega moža nove, sméle in visoke misli; kriva je i (oskódnost (pomanjkljivost), ki je v njej vedno živel, in tudi slovstvena (osébljenost, katera je korenine imela v otrplih vrstnicih in v oskodnem žitji. On je slovanskemu slovstvu, kakor zeleno ter z najlepšim cvetjem bogato drevó, katero v pekočem, suhem polétji uvene bez rodovitosti. Popovičev spis „Untersuchungen vom Meere“, ki ima tu ter tam v sebi jezikoslovne stvarí, osobíto slovanske, odpira (okno globokim pogledom v njega naméne in želje.“ (Paul Jos. Šafařík's Geschichte der südslawischen Literatur. Herausgegeben von Josef Jireček, I. Prag 1864. na 22. str.)

V svedočbo, kakó se je bavil s francoskim govorom, naj bodo semkaj njega misli o tem jezici postavljene iz knjige „Untersuchungen vom Meere“, v katerej od 330. strani dalje beseduje o ribi, ki se nemški zove Hausen (ruski bčlúga). Ondukaj čítamo: „niti ‚Dictionnaire de Trevoux‘ néma nič imena tej ribi, niti ga ustno zvedel nísem od Francozov, katere s takim povpraševanjem rad malo pobijam, kadar se bahajo z bogastvom svojega jezika. Časi jih tudi naganjam, da bi mi našteli vsa imena raznovrstnih gob, kolikor je njim znanih; a nihče mi jih nad šest ne more naštetí, in mej temi sta dve, katerih samí niso /dóblji prav in vsi jednako tolmačiti; za tega delj začnem potlej pripovedovati jaz toliko nemških imen te rastline, da jim poíde strpeljívost mej poslušanjem. Takisto jih izprašujem, kakó se čisto francoski imenuje Meerrettich (hren) ter kakó Äesche (thymallus)*).

*) Slovénski: ljp a n.

Tega ribjega imena res nisem zaslédil niti v najboljših slóvníkih, kar nam kaže, da Francozom prirodoznanskih nazíval nedostaje i v najizvrstnejših taci^h bukva^h, v katerih smo teh stvaríj vajeni iskati, ter da je tudi francoskim učenjakom ^{val} ^{živa} huja, od ^{ljudíj} ^{živóci^h} ljudíj, živóci^h po deželi, učiti se mnogim besedam, s katerimi záplatami potlej ^{krpajo} knjižni jezik ter mašé prazne vrzéli v slóvníkih Ako bi se ne bilo bati, da se bodo náme hudováli, kà bi jaz tujec hotel Francoze učiti njih švojemu jeziku, to bi jim nad trideset gobnih imen povedal z dodanim latinskim, nemškim, slovanskim (slavonisch) in ogerskim ^{slavon} ^{mat. te} tolmáčenjem, da bi potlej s tem lahko pomnožili svoj „Dictionnaire de Trevoux“. Nekaj teh besed sem našel v francoskih taci^h knjižnicíh, kateri so pisali, kakor se govóri po deželi, a nekaj sem jih ustno zvedel od preprostih, neukih ljudíj. Zakaj tega niso uže davno sami stvóрили? Nad dvésto francoskih imen sem si v svésti nabrali samim gobam, ako bi le nekoliko mesecev hodil po njih zemlji. Vsak jezik ima svoje imé vsakej stvári, katera koli se šteje v prirodoznanstvo; a učenjaki so bili do zdaj preleni povpraševati in ovédati.“

Popovič je tudi razdaljine vseh raznih mest, gradov in trgov, koder je koli hodil, zabeležil po zdanjih vlaških miljah, in za tega delj bi lahko bil popravil osobito vlaške zemlje ter Neapolitanskega kraljestva zemljevide. Po vlaškem svétu je i starín iskal. Toliko je videl rimskih stavbin ter posutih mest in gradov, ki se tod in tam še nahajajo v obilici, da je mogel vsako novejšo razvalíno zeló na tanko ločiti od rimske, in da je po skladbi treh ali štíri^h rezanih kamenov razsodil, ali so to zidali Rimljani ali poznejši narodi; z lahka je razpoznal kos rimske opéke. Oglédávši nad stó prostorov, po katerih so bila grška ali rimska mesta, uvéril se je trdno, da nobenega starega mesta sled nikoli ne more čisto izginoti, pa ée je minolo uže tisoč let, kar se je do tál razorílo. Zapisoval si je malo, ker je lahko in dolgo pámetoval; a vendar nobenemu učenjaku ní svetovati, da bi takó delal, ker najdarovitejši človek more pozabíti. Kadar mu je bil knjigotržnik Brandmüller iz Baselskega mesta poslal Moreri-jev „Geographisches Namenbuch“, vrnil mu je Popovič, kakor za néko vzdarje, svoj spis o lepem Neapolitanskem mestu Lecce, sestavljen s popotnih spominov, to zabeléženih to nezabeléženih. V rečenem zdelku popravlja zmote, katere so bili v tega kraja opisovanji stvóрили Maty, Martiniere in Moreri (Letopis Matice slov. 1879. léta, na 111. str., kar je tu ter tam posneto s XXV. in XXVI. strani

Popovičevega, „kosmografskemu društvu“ odmenjenega predgovora k II. oddélku njega knjige „Untersuchungen vom Meere“, kder se je podpisal s črkami I. S. V. P., kakeršno znamenje vidimo tudi na konci njega dopisa k „nekaterim imenitím učenjakom v Lipsku. — Schreiben an Einige vornehme Gelehrten in Leipzig.“)

Posebno zanimalo ga je ustanovítiti, kod so stare postaje rimske bile po obeh ónih zemljah, kateri sta se nekdaj imenovali „Noricum“ in „Pannonia“. Od VI. do VIII. strani zgoraj oménjenega predgovora k II. oddélku svoje knjige „Untersuchungen vom Meere“ beseduje o mestih in postajah, zvanih: Celeia, Santicum, Stiriata, a od XXVIII. do XLI. strani o postajah: Gabromagus, Ragondo (Ragindo), Tutatio, Ernolatia, Vinundria (Vinudria) in Poetovio (Petovio). K imenu Gabromagus primerja tudi slovénsko besedo: gaber, nemški: Hainbuche, latinski: carpinus, in pri imeni Stiriata mu je na umu kraj Štoder, katero nazivalo je slovanskega rodú ter bi nepohabljeno slulo: Studor; ali Popovič dokazuje, da ondu nikoli ní mogla biti nikakeršna postaja. Imenu: Vinundria dodéva tudi novejša nazivala: Vendograecium, Vindograecium, Slavograecium, Slovéní Gradec*), ter o imeni Poetovio opomína, da to mesto Slovéní zdaj imenujo Tuj, kar menda svedoči, da so ga sezidali tujei; kajti Slovénu tuj ali ptuj znači isto, kar Nemcu fremd. A ta Popovičeva misel je také pomotna, kakor óna, kà besedo Birnbaumerwald (slovénski: Hrušica) proizvaja od keltskega: pyr, Hügel, Berg. Ali nikder ní móči uganoti, kakó se našemu učenjaku zdí, namreč ali da so po teh krajih uže za Julija Cezarja prebivali Slovéní, ali da niso, če tudi rés na 335. strani svoje knjige „Untersuchungen vom Meere“ trdi izrecno, da so Vrli ali Heruli in Rugi, kateri se mnogo pozneje prvič javljajo v zgodovini, slovanskega plemena ter eno in isto ljudstvo, ker po njega mnénji Vrli znači kriegerische Leute, bellicosi, strenui, egregii. Njih dežela v pisateljih srednjega véka, rekše v Evgípiji in v Pavlu Dijakonu, slóve Rugilandija, ki je bila na ónej strani reke Dunava, nasproti zdanjega Dunajskega mesta, kder je denašnji razpredél Unter-Manhartsberg. — Če tudi je zeló resnici podobno, da so Heruli in Rugi rés bili Slovani, a vender nihče ne more pristati na to jezikoslovno tolmačenje.

*) Pravilno je: Slovénj Gradec, Slovénjega Gradca.

Popoviča je zanimalo vse, kar kóli méri na kako znanstvo, katero je on razumel; a razumel je dovolj. Takó na pr. slavnega profesorja Matijó Gesnerja hudó šiba, kà 1749. léta ob novem izdavanji latinskega slovnika, imenovanega „novus linguae et eruditionis latinae thesaurus, post Rob. Stephani et aliorum nuper in Anglia cruditissimorum hominum curas digestus, locupletatus, emendatus“, ní vanj tudi iz Fabrijevega dela vzel dobrih francoskih in zlasti nemških prirodoslovnih nazival. (Na XII. strani često oménjenega predgovora.) Jednako graje dvornega svétnika Kástnerja, kà prelagajóč razprave švedske akademije znanostij, v katerih jedini Linnej poroča, da je tudi v švedskeji zemlji našel ptiča, witewal zvanega, ní Kástner povedal nobenega nemškega imena te živali, niti ne popravil zmote Linnejeve, kateri učí, da witewal s kljunom tare črešnjeve koščice. Za tega delj je Popovič prijatelju Büschingu 1761. léta v Göttingen poslal mnogo imen tega ptiča, zapisanih z raznimi jeziki, osobito z nemškim. (Letopis Matice slov. 1879. léta, na 115. stráni.)

Da je bil i našega otca bosonozega Marka Pohlina okresal za njega slovnice/delj, o tem hočemo pozneje slišati.

Zdi se mi potrebno, v podpolnítev Popovičevega žitja še nekoliko besedij tega možá tukaj dodati iz njega poprej oménjenega „dopisa k nekaterim imenítim učenjakom v Lipsku“. Ta poslaníca skóraj po svojem začetku slóve takó: „živel sem nekaj časa v bližnjem sosédstvu hrabrih Slovanov, kateri še zdaj, kakor so delali tudi njih dédi, slave iščó bolj z orožjem v roci, nego li z učenjem ter z védnostimi . . . Vsak uméje, da ní le jedíno vojáško veselje, katero jim grustí vse ostale radosti, razven teh, kar jih ima vojna, — treba je iskati še družega vzroka, zaradi katerega mej tem ratnim (vójskim) narodom slišimo več govorjenja o bitvah in orožji, ne li o knjigah in učenjácih. Ta vzrok je vedna pazka na močnega sovražnika silo, katero odbijajo od očevine ter ob enem s tem svojim trudom tudi pogíbel vračajo od nemške zemlje. Odkrito bodi rečeno, da vaša blagorodna imena uže slujó tudi po teh krajih, v katerih je konec učenega svetá, kakor bi kdo ménil. Vaša slava je i mene privabila, z ónih straníj potovati v sam Lipsk, vašega stanovanja mesto, a ne, kakor bi jaz mogel upati, da ondukaj najdem srečo, ker bi se čudno zdelo vsacemu, kakó je to, da meni podoben človek, pozen $\alpha\beta\gamma\delta\epsilon\zeta\eta\theta$ (samouk), idóč iz dežél, katerim se je do zdaj še jako, a po pravici oponášalo, da némajo pravega vkusa v znanstvenih poslih, mahoma hoče sam ob

svojih zaslugah dobiti stalno hrano v tujem kraji, ki že davno učenih ljudi naselbine razpošila povsol, koder so Nemci. Ukrenol sem priti v Lipsk, a ne drugih učít, nego zató, da bi se ondu potrudil, okoristiti se z občevanjem tóli učenih in vrlih možákov. Zatorej sem se bil najprvo obrnol iz Gradca na Dunaj, kder sem ostal céla tri leta, in potem od tod v górenji avstrijski razpredél na neko novo akademijo, a tukaj sem zopet živel tri leta, predno sem se odpótil v Rézno, kder se nisem nič ménil ustaviti, nego v Lipsk hiteti z gladkim potom; ali moja želja, zvedeti, kake rastline rodi ta kos Bávorske, ter koliko so tla različna od avstrijskih, in tudi prijateljstvo Rézenskih učenjakov, ki sem ž njimi rad občeval ter se skóraj pogrúžil v iste nauke, o katerih so se oni bávili: take vezí so me do denes pripénjale k temu gradu“.

Zanimljivo je slišati, kakó si je Popovič védel v svojem delu pomagati, in kakó je gradivo nabiral ter iz drugih bukev izpisoval. Kar je čital in o čemer kóli je premišljal, zabeležával je na posámične, vse jednólíke liste, katerih je napósled bilo tisoče in tisoče. V sòbi je vsacemu znanstvenemu razpólu posebe imel svoj postávec (omaro) z mnogimi predáli, in deval je vanje popisane liste, kamor je bilo katerega treba. Na pr. postavec avstrijskemu narečju je razdeljen bil na 500, a pravopisu visokonémškega jezika na 1000 predálov. Na mizi pred njim je vedno stalo po 10 ali po 12 predálov, ter na vsacem svoj napis: „Peregrina releganda; Peregrina relegata; Orthographica restituenda; Orthographica restituta; Etymologica; Dialecti; Varia; Dubia; Interroganda; Libri emendi.“ Kadar se je vánje uže premnogo listkov navrhovátilo, vzel jih je in razvrstil vsacega v svoj postavec. — Da móža načrtam bolje ter mu vídneje izrazim načelne misli in posebnosti, katerih je bil ves poln, bodi mi svobodno, tukaj povedati nekaj taci recil, katera je ob ugodnih prilikah iméval na jezici. Dejal je često: „prirodoznanstvo trpi muko zaradi jezika, a jezik zaradi prirodoznanstva. Prirodoslovec se povzdáje v jezikoslovca, a jezikoslovec v prirodoslovca. Niti prirodoznanstvo, niti jezikoslovstvo se ne izkoplje iz debelega zasípa svojih zmot, ako ne pride móž, kateri bude krepek jezikoslovec in krepek prirodoznanec, oboje ob enem.“ „Človeku, v vednosti pogrúženemu, treba mnogo oprostiti; po glavi mu šumi največ le samo to, kar baš tedáj premišlja; v svojej samoti pozabóde lahko vse, kar je ljudém v číslíh, a čísla to, kar je večím do konca neznano; ali se je čúdití, ako

govori vedno o tacih stvaréh, katere neuki svet imenuje bezumnosti?“ „Domač jezik je bil Rimljanom ter je še zdaj tudi Francozom *) izmej največjih državnih tajnostij. Opómenola sta nas tega nedavno Leibnitz in Puffendorf. Rečena tajnost prebiva v dvójej skrbi: izobrazevati in širiti domačo besedo, a na ozek prostor stiskati, odrivati in zatréti, ako se dá, posebno jezik mogótnega soséda.“ „Vselej se mi je pokazalo bez nobenega izúmka, da Nemecc**), kateri mnogo ljubi ter išče tudi širiti francoski jezik, ima lehke možjáni a mrzlo srce svojeje očevíni.“ (Wurzbach, Biographisches Lexikon.)

Pravi učenjaki niso bili izgubili ter niti mogli niso nikoli izgubiti v zgodovíni Popovičevega sledú; na pr. v novinah „(Wiener) Jahrbücher der Literatur“ v 8. knjigi (1819. leta) na 250. stráni, kder se oznanja v déžel dana knjiga „Chronologische Geschichte des Herzogthums Steyermark, von Johann Bapt. Winklern, Grätz 1819.“ čítamo poleg drugih stvari tudi to: „posebno hvalna je skrb, spominati se izvrstnih mož, porojenih v zemlji štírskej. Iz prve polovice ónega véka naj bodo imenovani samó Žigmund Pusch, Erazem Frölich, Akvilin Julij Caesar, Popovič itd.“

Vender so se našli i polovični slutvo-učenjáci, katerih ima novéjša doba povsod, mej nami tudi, obilo več, nego li pravih knjižnikov. Nekateri izmej tacih so se oglašali, da je Popoviča kranjska zemlja porodila, a Štirci ga zopet nikakor niso hoteli dati izmej sebe. V tem prepíru je Fran Sartori svoj popravek natisol v nekih novinah, katerih náslov je meni do konca neznan; kajti Sartori je besede na malem izrezanem listku z nemškim jezikom natisnene hrani Ljubljanska knjižnica mej Popovičevimi rokopisi, o katerih pozneje še več povémo. Rečeno pojasnilo, na slovenski jezik preloženo, slóve takó:

„Popravek napačne domovíne učenega Popoviča.

Néka pomota, ki je zalézla v novíne ‚Patr. Tageblatt‘ 1803. léta, in to v 101. číslu na 1413. stráni, daje meni prítcko (Veranlassung), ónih besed pisatelju na slavo štírske dežele vzkliknoti: ‚cuique suum!‘ ker on hoče iz imenika štírskih učenjakov izbrisati in Kranjcem pridružiti Popoviča, toli zaslužnega o nemškem jezici. To ní prav! Ivan Žigmund Popovič, bivši profesor nemškega jezika na Dunaji, ní Kranjec,

*) Ali Němccem denašnjih časov ne?

**) A kaj porečemo o Slovanu, kateri premnogo ljubi ter išče nemški jezik svojemu na kvaro širiti?

nego 1705. léta se je poróдил v Arclinu, v celjskej oblasti, na slovénskem predélu štirske zemlje. Mnogo zaslužén o štirskej deželi je tudi s tega, ker je več ustanóvín zalóžil ubožnim dijakom svoje štirske domóvine. " "

(Dalje prihodnjič.)

Zemeljski potresi.

Spisal J. Jesenko.

II.

Potresomer. Na katero stran se širi tresenje?

Pri vsakem potresu opazujejo, koliko močni so in na katero stran se razširjajo ali pomikajo. Pri valovanji zemeljske skorje se na različni način lahko določi, v katero mer postopajo valovi. A tudi pri suvalnem potresu se narejajo valovi, ki se od udarnega središča v polumer širijo po zemeljskej skorji, kakor se po vodi širijo valovi od mesta, kamor si kamen zagnal. Razni učinki potresov na posamnih stvareh, na zidovih, spomenikih itd. kažejo na mer, v katero so se širili. Še imenitnejša pa je za to določitev časa, ob katerem so na raznih mestih potres čutili.

Orodje, ki kaže celò neznatno gibanje zemeljske skorje, imenuje se seismometer ali potresomer (seizmograf). Najpriprostejši potresomer so imeli v Italiji. Na dobro meter dolgej niti visi kos šiljastega svinca. Njegovo ostro se dotika površine predrobnega peska v posodi pod njim. S potresom se svinec na niti začne gibati ter v sipi naredi črte ali raze, očitno kaže, v katero stran prehaja gibanje. Za nezkatne potrese je to orodje kaj dobro; ker je zelo občutljivo. Drugače je še preobčutljivo, ker ga vsako drugo gibanje n. pr. zračno vznemiruje; večja napaka njegova pa je, da potres potresa tudi pesek v posodi ter poravnáva zaznamovane raze. A vender ga v Italiji še po gostem rabijo, da jim naznanja potrese ter jih na nje opozorja. — Prej so rabili tudi okroglo posodo, v katerej je bilo nekaj vode. Nje površina je bila z otrobi potresena. Pri potresih se je voda v njih mer jela gibati ter je pomočila dotične dele notranje posode. Teh mokrih delov so se prijeli otrobi ter tako kazali, v

katero mer se je potres pomikal. Pri tem orodju je pozneje nasvetoval de la Beche, naj se mesto vode rabi kaka klejasta tekočina n. pr. terjak.

Dosedaj najpripravnější potresomer pa je oni, katerega je italijanski zvezdoznanec Cacciatore v Palermi napravil. Ta potresomer je okrogla, nizka posoda, ki ima ob robu osem enako vsaksebi stoječih lukenj. Luknje drže k posodicam, ki so okrog velike posode ravno v mer osem glavnih stranij sveta obešene. Veliko posodo napolnijo točno do lukenj z živim srebrom ter orodje postavijo na mesto, kjer ga razen zemeljskega gibanja nič ne pretresa. Na tem mestu kažejo male posodice natanko na glavne strani neba, namreč na sever, severovzhod, vzhod, jugovzhod itd. Ko hitro pride potresni val do posode, vzdiguje jo ter nagiba na stran. Pri tem izteče največ srebra skozi tiste luknje v stranske posodice, ki stojé v meri potresnega gibanja. Da določijo stran potresnega gibanja, pogledajo le, v katero posodico se je izteklo največ živega srebra. Po množini izteklega živega srebra pa sodijo tudi na moč zemeljskega potresa. S tem orodjem opazujejo v Palermi od leta 1818. vse zemeljske potrese. Uvedli se je tudi povesod, kjer se s takimi opazovanjem pečajo.

Zelo enak je potresomer, ki ga je bil pozneje izumil in napravil francozki prirodoznanec Coulier. V Avstriji bivajoči učenjak Aimé je uže 1834. leta opomnil, da ta orodja nikakor ne morejo naznanjati suvalnih potresov in da pri valovnih naznanjajo le prvi val, nikakor pa ne naslednjih. Kljub temu napakom se je to orodje ohranilo do današnjega dne.

III.

Ali kaka stvar naznanja potrese?

„Po deželah, pravi Humbolt (Kosmos I. 213), koder imajo razmerno malo potresov, ustanovila ter razširila se je po nenatančnem navodu vera, da brezvetrije, huda vročina, soparno obzorje zmirom naznanjajo to prikazen. Napačno to vero ljudsko izpodkopuje moja lastna izkušnja; izpodkopujejo jo tudi opazbe vseh, ki so mnogo let bivali v okrajinah kakor v Kumani, Kviti, na Peruvanskem in Čiljskem, kjer se zemlja pogostoma in močno potresa. Doživel sem potrese pri jasnem nebu in hladnem vzhodniku kakor o dežji in blisku in grmenji.“ Prvi letošnji potres v Zagrebu in razni naslednji so se godili o lepem vremenu, o mirnej sapi. Temu se ne bomo čudili, ker je bila letošnja jesen po jugoslovanskih deželah izredno lepa. Večkrat

se je pa v Zagrebu potres ponavljajal o grdem vremenu, o blisku in gromu. Tako so uže poldrugomesečne opazbe v hrvatskem središči pričale, da vreme, toplota in mraz, veter in tišina, dež, blisk in grom in jasno nebo niso v nikakeršnej zvezi z gibanjem zemeljske skorje.

Razni učenjaki so tudi opazovali, da pred potresi nastajajo rade zeló goste megle. Leta 1783. je bil hud potres v Kalabriji, a bljuval je tudi (v juniji, juliji in avgustu) ognjenik Skaptar Jökul na Izlandiji. Istega leta je meseca junija tudi pokrivala gosta megla skoro vso Evropo, severni del Afrike, kos Azije in ves severni Atlantski ocean do severne Amerike. Posebno gosta je bila nad Sredozemskim morjem, zlasti mej Italijo in Španijo in prve dni po potresu po gorah Kalabrijskih. Stala je tako visoko, da je dosegala še najvišje vrhe alpskih gorá. Tudi leta 1831. je nastala enaka megla. Ono poletje se je bil ognjeniški otok Julija ali Ferdinandea vzdignil iznad morja mej Sicilijo in Pantelarijo. S to prikaznijo začela se je tam gosta megla, razširila se najprej čez vso Evropo, potem celò čez velik del Sibirije in severne Amerike. Pred in mej potresom v Lizboni (1755) je temnila rudečkasta megla mestno okolico. Enake megle so opazovali več dnij pred potresom, ki je 4. novembra 1799. pokončal Kumano. Nasproti bi se dalo navesti mnogo več bistroglatih prič, zanesljivih samovidcev, ki pred raznimi potresi niso opazovali nikakeršne megle. Zato bi bilo po A. Humboltu, ki je razne potrese zemlje in enakočasne prikazni mej seboj primerjal, kaj napačno iz omenjenih in drugih enakih dogodkov sklepati, da megle naznanjajo potrese, ali jih pa povsodi spremljajo.

Nobena prikazen v ozračji ni Zagrebčanom naznanjevala, da bode močen potres 9. novembra zjutraj o poluosmih poškodoval mesto in bližnjo pokrajino. Kar je neki slovensk list poročal, češ, neki nedolžen dečko, sin imenitnega generala, videl je pred potresom nebo rumeno-rudeče prevlečeno ter se pri tej priliki spominal pokončevanja Sodome in Gomore, nema dejanskega pomena in le znova pričuje, kaj rodi pobožna nevednost in razjarjena domišljija. Neznano je, na kaj se je opiral Aristotel rekši, da ozki premočrtni oblaki napovedujejo potrese. Po tem znamenji je baje res Gema Trizij 17. januarja 1563. napovedal potres. Poleg sto in sto različnih celo naprotnih dogodeb se je ono prorokovanje le slučajno uresničilo. Pri hudem potresu leta 1783. je v Kalabriji bilo kaj lepo vreme, mirno ozračje

in jasno nebo, po mesinskem prelivu in v Mesini, ki jo je potres pokončal, razsajala pa je huda nevihta. Kaka razlika!

Nekateri so mislili, da je zračni tlak v zvezi s potresi, trdili so zlasti, da slabi zračni tlak naznanja ono prirodno prikazen. Res so sem ter tja opazovali, kako se je steber živega srebra v barometru znižaval pred potresom. A drugodi so opazovali ravno nasprotno, namreč steber živega srebra je raste. Le škoda, da nemam pri rokah zaznamovane visokosti tlakomera pri raznih zagrebških potresih. Kazale bi, da so se potresi dogajali, ko je moč zračnega tlaka sedaj rastle, sedaj pa pojemala. Humboldt in Boussingault sta po natančnih in mnogih opazbah dokazala, da po vročem pasu potresi nima najmanjšega vpliva na tlakomer: steber živega srebra od dne do dne redoma pojema ali raste, naj se zemlja trese ali ne. Merian je v tem oziru primerjal 32 potresov, od leta 1755. dalje v Bazilu opazovanih, ter našel, da se pri deveterih zračni tlak nikakor ni ločil od navadnega in le pri osmerih se je steber živega srebra močno krčil. Enako je primerjal 36 potresov v Švajci od leta 1826. do 1838. ter iz vsega sklepal, da moč zračnega tlaka ni v nikakej zvezi z gibanjem zemeljske skorje in da tega nikakor tlakomer ne naznanja. Isto je dokazal tudi Vasalli-Eandi, ki je mej številnimi potresi v Piemontskeji grofiji Pinerolu kaj natančno in neprestano opazoval tlakomer. Enako natanko so v Palermi zaznamovali vse premembe zračnega tlaka. Pri 57 potresih v 40 letih

je zračni tlak bil najmanjši pri	7
„ „ „ „ največji	3
„ „ „ pojemal	20
„ „ „ raste	16
„ „ „ omahoval	11

Dalje je Fr. Hoffman preračunal srednjo ali poprečno mesečno visokost barometra ter jo primerjal z visokostjo barometra o dotičnih potresih. Pokazalo se je, da je pri 31 potresih steber živega srebra sezal nad srednjo mesečno visokost, pri 24 te ni dosegel, pri dveh pa se je ž njo ravno ujemal. V primeri s srednjo letno visokostjo je pri 32 potresih kazal barometer više, pri 25 pa niže. Iz vsega očitno sledi, da barometer, t. j. večja ali manjša visokost srebra živega srebra nikakor ne naznanja potresov ter po dosedanjih izkušnjah in opazbah ni v nikakeršnej zvezi ž njimi. 24. januarja 1872. je res Fron v Parizu napovedal zemeljski potres, ki so ga drugi dan čutili na

Turškem. Sklepal je to iz močnega zračnega tlaka, ki je nenadoma in nagloma napredoval prek Evrope od severozahoda proti jugovzhodu. A njegovo prorokovanje se je pač le slučajno uresničilo, enako slučajno kot mnogo poudarjano prorokovanje graškega učenjaka Rudolfa Falba o potresu v Kataniji leta 1874. Po dosedanjih izkušnjah in opazbah bodemo takim prorokom tako malo verovali, kakor grškemu prirodoznancu in modroslovcu Anaksimandru, kateremu se je bilo po Plinijevih besedah (Hist. nat. XI. 79) tudi posrečilo neki potres naznaniti. Dokazano pa je sedaj, da potresi imajo mnogo moči na iglo magnetnico in na elektroskop ali molnjokaz. Posebno naklonjenost magnetnice se po njem kaj preminja. Vse premembe so vendar tako neznatne, da jih tu ne bodemo posebej navajali. Tu naj le omenjamo, da je Destieux v septembru leta 1875. po prikaznih na magnetnih iglah opazovanih baje 2 uri pred potresom napovedoval posamezne udare. Vendar tudi pri teh orodjih zlasti pri igli magnetnici dosedaj še ne poznamo zanesljivih znamenj in prikaznij, katere bi napovedovale potrese; kajti očitne premembe v zračnej elektriki je tudi elektroskop kazal bolj mej potresi kakor pred njimi.

Uže davno so učenjaki in drugi ljudje zapazovali, kako čudno se nekatere živali vedó pred potresi; kako jih zlasti nemirnost in strah obhajata. Posebno so to kazale živali, ki pod zemljo bivajo ali pod zemljo rijejo. Uže Le Gentil poroča, da pred začetkom gibanja zemeljske skorje krti, poljske miši, kuščarice, podlasice in druge enake živali zapuščajo svoje luknje ter nemirne sem ter tjà letajo. Isto pripovedujejo celo o mravljah in bojazljivem poljskem murinu, ki drugače pri najmanjšem šumu zbeži v luknjo in molči. O enakih opazbah v južnej Ameriki poroča A. Humboldt (Kosmos I. 224 in IV. 494) ter pristavlja, da „aligatorji ali ameriški krokodili v Orinoku, drugače tako mirni kakor naše male gaščarice, zapuščajo potreseno porečišče ter rjové leté v bližnje gozdove“. Posebno psi in prasci bajé kaj na tanko slutijo bodoče potrese; in res so nekateri strahljivci, če so se bali potresov, posebno na tanko opazovali vedenje rečenih živalij.

Kako je obšel nemir in strah razne živali o neapolitanskem potresu leta 1805., poroča italijanski prirodoslovec Poli: „Ne morem, da ne bi omenil ^{71c}navadnih znamenj, ki so jih dale živali. Po vseh krajih, koder je bil potres zeló močan, jeli so nekotikó minut pred njega začetkom močno bučati voli in krave, ovce in koze so meketale,

vznemirjale se, sem ter tja skakale ter skušale pleteno ograjo pro-dreti; psi so strahovito tulili, gosi in kokoši so vznemirjene sem ter tja se metale ter močno hrumele. Konji v hlevih so razsajali ter se divjaje trgali od uzde, konji pa, ki so po ulicah in cestah dirjali, ustavili so se na mah ter nenavadno sopihali. Mački so prestrašeni bežali ter se poskrivali ali se jim pa je vsem divjim ježila dlaka. Videli so, kako so kuncici in krtje zapuščali svoje luknje, kako so se ptiči s svojih počivališč preplašili in kako so ribe plavale h kraju, kjer so jih obilo polovili. Celó mravlje in plazavci so pri svetlem dnevi kaj nemirni zapuščali svoje podzemeljske luknje in sicer pogostoma uže več ur pred potresom. Kobilice so videli v velikih rojih po noči skozi Neapol potovati proti morju. Krilate mravlje so o temnej noči pribežavale v sobe in hiše. Nekateri psi so malo minut pred potresom siloma vzbudili speče svoje gospodarje.

Nekatere primerne dogodbe so časniki objavili o ondanjem potresu v Zagrebu. Zlasti nekatere živali so se po teh poročilih vedle kaj čudovito. Uže pred potresom so konji stikali glave, močno pihali skozi nos ter zjutraj niso hoteli jesti. Psi so preplašeni pribežavali v hiše, kokoši so bile vse vznemirjene ter so poprčavale. Največji nemir in strah pa je spreletal purane, tako da jih je na nekem dvoru izmej 60 glav 20 mahoma crknilo. Po istih poročilih so nekateri Zagrebčanje in okoličani uže tri dni pred prvim potresom opazovali ono nemirnost in bojazljivost pri živalih: pri psih, prascih, konjih in raznej kuretini.

Ali nam res živali naznanjajo potrese? Pri raznih potresih so opazovali plinove, ki so iz zemlje izhlapivali; pogostoma so bili kaj škodljivi ali so vsaj radi sapo zapirali. Po takem ni le mogoče, ampak je zelo verjetno, da živali, zlasti one v zemlji bivajoče, čutijo plinove, ki so se komaj jeli razvijati in po rahlej zemlji in njenih razpokah potakati. Zaduhamo jih pa tudi vse one živali na zemlji, ki imajo kakor psi posebno občutljiva vohala. Druzega pomena pač nemajo vsa ona poročila o čudovitem vedênji raznih živalij pred zemeljskimi potresi. Kajti še večkrat so se dogajali potresi, a vendar najbolj bistroglavni in mirni samovidci niso opazovali najmanjšega znamenja nemiru in strahu pri živalih. Potres jih je našel enako nepripravljene kakor ljudi. S kratka, razen onih slučajev pač nobena žival ne more naznanjati zemeljskih potresov.

(Dalje prihodnjič.)

Zgodovina slovenskega slovstva.

Spisal in založil: Julij plem. Kleinmayr, c. kr. profesor v Kopru. 1881. Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

(Dalje.)

Gospod pl. Kleinmayr je v „Zgodovino slovenskega slovstva“ pograbil vse, kar je koli zalčel spisanege o Preširnu. Vzel je na pósito najlepše, pretehtane, iz obile védnosti in trudoljubivega iskanja tekoče besede gospodov Stritarja in Levca. Ako zopet ní vselej mogel prav čitati in prepisati, kar je imel pred soboj, ne bodemo se čudili, ker smo tega o njem uže vajeni. Takó na 130. stráni govori: „on (Preširen) je pravi pevec ‚disharmonije‘ med idealom in realnim življenjem v podobi nesreče, ljubezni“. To je in zopet ní Stritarjevo, kateri v „Klasji z domačega polja“ na 27. str.) uči: „Preširen je . . . pevec disharmonije med idealom in življenjem v podobi nesrečne ljubezni“. Eh, kdo bi vselej prav in takó na tanko prepisoval! Slovencem je vse dobro! A da ne bi šlo nič v upadek, pobral je še mnogo rajši tudi to, kar je menj premišljeno ter časi nekoliko neresnično, samó če je védel, kam je treba hoditi pobirat. V. Rizzi je v 1. létnika 2. sešitku svojih novín „Deutsche Monatsschrift aus Kärnten“ 1849. léta bil od 51. do 58. stráni razglasil sploh jako dobro in ugodno kritiko o Preširnovih poezijah. Vender v njej čitamo tudi stvari, ki jih ní móči hvaliti. Táko stvar, katero je i g. pl. Kleinmayr (na 124. str.) v knjigo po svoje prepisal, imenujemo óno, da je „Preširnova balada ‚Ženska zvestoba‘ v bitnosti mnogo podobna humorističnim baladam Grünovim, ki sluje zdaj med prvimi pésniki nemškega naroda“. Naj bi tudi hoteli zamolčati, da Rizzi ne govori vse takó, nego troho drugače, ker njega besede so: „le glas (Ton), ki je (v tej baladi) nekoliko grenk, opomina humorističnih balad njegovega rojaka, nemškega pésnika Auersperga (Anastazija Grúna), a (Preširnova pesen) zaradi tega néma nič manjše cène“, vender nismo še pozabili, da Preširen sam ne tají v prevodu Auerspergove péсни, zvane „Tri želje“, kakó je on sodil o njem, kar o pésniku, ter dostavljeno bodi i to, da Anastazij Grün je zdaj še res nekako slaven po Avstriji, a pravim Nemcem da je ta mej prve pésnike šteti grof znan samó iz učilnic, — le izobrazencem, a prostemu narodu nič. Hillebrand mu v svojem délu „Die deutsche Nationalliteratur“ III. na 334. in 335. stráni oponaša „stylistische und rhythmische Schwerefülligkeit und Härte, fortreibendes Jagen nach Effekten, nach Bilderreichtum, das Sichgefallen in absonderlichen Beziehungen“, ter ga dalje

kara: „Mischung von kindischem Getändel und ernster Phrase lässt die Einfachheit und Lebensinnerlichkeit nicht walten, welche nun einmal echter Lyrik erste und höchste Bedingungen sind. Selten weiss sich Grün auch hier in dem Worte zu mässigen, und die etwaigen gesunden Gedanken und Situationen werden meistens von der unendlichen Redeströmung fortgeschwemmt. In solcher Strömung verliert der Dichter oft alle Besinnung und drängt dasselbe Bild in zehnfacher Wiederholung auf“. Kdo o Preširnu smé takó govoriti? Preširen je sploh mnogo večji od Anastazija, kateri néma nj jedne balade, ni jedne vrstice v nobenej baladi, opominajóče, da je kdaj Preširnovim pesnim bila v káko ogledalo!

Druga iz Rizzija prepisana stvar je na 131. stráni v „Zgodovini slovenskega slovstva“, kder g. Julij pl. Kleinmayr uči: „pesen ‚Nezakonska mati‘ pa se višje ceni, kot enaka pesen nemškega velikana Götheja“. — Vé li g. Julij pl. Kleinmayr, katera je ta Göthejeva pésen? Ter ako res vé, ali jo je imel pred soboj, kadar je to pisal? Natísnilo jo semkaj, da jo bode videl, ter denímo préd-njo Preširnovu, naj tudi čitatelj sam presodi, ali se res ti dvé pesni dasta primerjati druga k drugej!

Preširen.

Nezakónska máti.

Káj pa je tēbe trēba biló,
Dēte ljubó, dēte lepó!
Mēni mládi dēklici,
Neporočēni máteri? —
Oča so klēli, tēpli me,
Máti nád máno jokáli se;
Móji se mēne sram'váli so,
Ptúji za máno kazáli so.
On, ki je sám bil ljúbí mój,
On, ki je právi óča tvój,
Šēl je po svēti, Bóg vé kám,
Tēbe in mēne — ga je srám!
Káj pa je tēbe trēba biló,
Dēte ljubó, dēte lepó!
Al te je trēba biló, al nē,
Vúnder presērēno ljúbim tē.
Mēni nebó odpērto se zdí,
Kádar se v tvóje oizrēm oči;
Kádar perjázno nasméjaš se,
Kár sim prestála, pozábljeno je.

Göthe.

Vor Gericht.

Von wem ich es habe, das sag' ich euch
nicht,
Das Kind in meinem Leib. —
Pfui! speit ihr aus: die Hure da! —
Bin doch ein ehrlich Weib.
Mit wem ich mich traute, das sag' ich
euch nicht.
Mein Schatz ist lieb und gut,
Trägt er eine goldene Kett' am Hals,
Trägt er einen strohern Hut.
Soll Spott und Hohn getragen sein,
Trag' ich allein den Holm.
Ich kenn' ihn wohl, er kennt mich wohl,
Und Gott weiss auch davon.

On, ki ptice pod nébam živi,	Herr Pfarrer und Herr Amtmann ihr,
Nāj ti da sréčne, veséle dni!	Ich bitte, lasst mich in Ruh!
Al te je tréba biló, al nè,	Es ist mein Kind, es bleibt mein Kind,
Védno bom sérčno ljubila tè. —	Ihr gebt mir ja nichts dazu.

Znano je vsemu izobraženemu slovenstvu, kakó lepó je v „Klasji“ od 32. strani počenši o Preširnovi „Nezakonskej materi“ pisal g. Stritar, ki je ondukaj razumno molčal o Gótheji. Kakó li o držnej, „Vor Gericht“ zvanej pésni res velícega Nemca, ki vender ní velik zaradi tega svojega umotvora, misli neki rojak njegov, kateri ga drugače vedno stavi malo ne mej bogóve, to bodi povedano zdaj, a ne brez dostavka, da ní móči krotkéje grajati. Oménjeni kritik namreč piše: „doch nimmt sich das Gedicht (Vor Gericht) zwischen seinen anmuthigen Nachbarn nicht eben vortheilhaft aus.“ (Góthe's Gedichte, erläutert von Heinrich Viehoff I. 233.) Z dovolítvo nesmrtnega Nemca Gótheja in z dostojnim spoštovanjem do njega povédimo, da mej Slovenci živé okrajni glavarji, kateri bi takšno deklíno, kakeršno on opéva, izpred sodišča najprvo ukazali položiti na stol in jej odmeriti nekoliko šib ter potem jo dali zapreti, ako bi ne bila sámodruga! Vémo, da so uradniki suhoparneži najzadnji sodci o leposlovnih stvaréh, a vender bi rekli, da „Venera vulgivaga“ in „Venera uranija“ si ne moreta nikakor biti mnogo nepodobnejši, ne li Góthejeva in Preširnova „Nezakonska mati.“ Góthejeva nesramna, jezična, sama sebe pred župnikom in sodnikom nazíva s pravim imenom, a Preširnova vsa škrúšena, razkesána, svoje déte ljubeča, dobremu srcu draga, premamljena ter v bédí milovanja vrédna ubožica! Drugače ne more biti, nego da je Góthejev nápuh z rečeno pésnijo hótél nalašé objéstno v lice póčiti svojih rojakov sramežljivo čujstvo in dostojnost! Čítatelj naj sam primerja! Tamkaj bremenáta razuzdanka pred javnostjo, a tukaj prezírana mlada mati v skrivnej sóbici, solzna in veséla pred nedolžnim nasmehovanjem vender le milega otroka! Kolik razložek! A kak čaróben jezik v slovénскеj pésni, katera je izmej najlepših na svétu!

Da bi se nič ne bila Preširna doteknila nemška pözija, zlasti romantika, nihče ne more tajiti, in čemú? Saj to uže velíka raznost pésniške mere v njega proizvodih sama dovolj na glas pripoveduje, kar posebno poudarjamo. Le razumeti je trebé, kakó je delal. Bodi mi svobodno, o tem nekoliko obsírneje izpregovoriti. Preširen je časi v Nemcih našel káko misel, katero je vzel in vrgel v podstavo svojemu štóru, ki je potlej čisto izvirno k višku vzrastel; časi je naletel sámó gradívo, a potem zasuknil ga po svoje, kakor mu je duh vélel, in časi mu je v

ušesih ostal kacih: gránesov le vnénji glas, ki ga je sprémil v slovénsko pésen, katera ima od kraja do konca nove misli. Nikoli ní bilo ter nikoli ne bode učenega pésnika, da ne bi takó delal. Göthe je po céle kitice jemal iz narodnih pésnij, ter začetek v njega „Faustu“ je malo ne prepisan iz neke stare nemške igre, ki se je v knjigah še zdaj ohranila. Niti Shakespeare v tej stvári ní bil drugačen.

Göthe svojo poslanico (Erste Epistel) v šestomerih začenja takó:

Jetzt, da jeglicher liest und viele Leser das Buch nur
 Ungeduldig durchblättern, und selbst die Feder ergreifend,
 Auf das Büchlein ein Buch mit seltner Fertigkeit pfplopfen,
 Soll auch ich, du willst es, mein Freund,
 Schreibend die Menge vermehren.

A kakó se začenja Preširnova „Nova pisarija“? Evo!

De zdéj, — ko zé na Krájskim vsák pisári,
 Ze búkve vsák šušmár dajè med ljúdi,
 Ta v prózi, uni v vérzih se slepári, —
 Jez túdi v tròp, — ki se potí in trúdi,
 Ledíno órje náše poezíje, —
 Se vríniti želím

Do tod se obá pésnika res nekoliko dotíkata; a tukaj se bliskoma obračata vsak na svojo stran, daleč nárazno: dva potoka, do zdaj v^zpóredno tekoča, a zdaj prvi hití v Jadransko, a drugi v Črno Morje.

Simrock je pripovedovalno pesen, zvano „Das Ave Maria“, sestavil v osmih kíticah, izmej katerih ima vsaka po 7 gránesov, zatorej vsa pesen vkupe 56 gránesov. Od tod je Prešíren vzprijél sámó sámcato gradívo ter ga do konca po svoje upotrèbil v znanem, le 14 gránesov beročem sonétu:

Ni znàl molítve zláhtniè tèrde gláve.

A. W. Schlegel ima romanco, imenovano „Die Erhöhung“. Slóve mu takó:

„Schöne Fatme! schöne Fatme!	In der Mandelbäume Schatten
Drunten in des Vaters Garten	Sprudelt eine Wasserquelle;
Blühen sieben Mandelbäume;	Willst die warme Nacht nicht ruhen
Willst du nicht der Blüthen warten?	An dem Brunnen, kühl und helle?

In der Mandelbäume jedem	Schon so viele Monden wandl' ich
Sitzt ein Paar von Nachtigallen;	Alle Nächte hier, du Spröde,
Willst du kommen, willst du lauschen,	Und du kommst nicht an dein Fenster,
Wie die süßen Lieder hallen?	Gibst mir weder Gruss noch Rede.

Sieh, ich weiss die Schlich' und Gänge,	Böser Säng'er! böser Säng'er!
Lange lag ich auf der Lauer;	Muss ich so hinunter schleichen,
Drüben bei dem Dornenhügel	Muss den Thau mit zarten Füßen,
Ueberklettr' ich leicht die Mauer". —	Armes Kind! vom Rasen streichen! —
„Böser Säng'er! bösser Säng'er!	Nur behutsam, guter Abdul,
Störst mich so in meinem Schläfe!	Nur behutsam spring die Mauer!
Leise, leise, dass die Mutter	Wenn du fällst und dich verwundest,
Nicht erwach' und mich bestrafe!	Ach, du gibst mir Noth und Trauer!“

Če tudi je rés nekako čudno, po noči govoriti: „willst du nicht der Blüthen warten“, vendar si ne moremo kaj, da nas to ne bi opominjalo Preširnovi romance, imenovane „Hčére svèt“. Pri obéh pesnikih ljubovnika hodita po noči k déklicama, ter obá imata ljubico v poslopji a ljubovnika zunaj zida, le da se v némški romanci on in ona pogovarjata ter sestajeta po noči, in samó to je vse číherno pésnikovo gradívo, a v slovénski se je trebé misliti jutro. Oča je namreč nekakó zvédel, kaj se je godilo v temi, in zató kara déklico. V obéh romancah so gránesi trohajski in mérijo po jednóliko, ali s tem razločkom, da se v némški péсни drugi in četrti véžeta sè žensko štíko (rimo), a v slovénski ista dva z moško asonanco. Vrhu tega ne ponavlja samó A. W. Schlegel besed, nego i Preširen še raztézneje:

Hčérka je odgovorila
Té beséde mu, rekóč:
Stári óča, óča ljúbi,
Ljúbi óča, módrí móž!

Podobnosti je mej obéma rés mnogo, a naša pésen je le izvirna, ker néma na pósodo vzete nobene misli, ter od némške je tudi boljša; kajti premika se v naravnem položaji na trdnih tléh: slovénsk imovit, pošten óča in slovénka mlada hčí sta se domá razbesédila o ljubovniku in o možitvi. Kaj hoče biti narávneje! Némška pésen je nekaka mehkobna fantazija, le pésníško igranje, dosti blagoglasno a brezčutno, in vse dejanje se mu vrší na starem španskem svétu. Slovénka je malo šálíva ter ima prost, a dobro podstavljen rázlog in samó navadne, če tudi lepo zasuknene, gladke ter izbrane, a vendar jedíne potrebne besede in zakróžen zvršétek; némška néma dovolj podstavljenega razloga ter je polna praznega besedíčenja brez tacega konca, s kakeršnim se je človek prisiljen zadovoljiti.

Ne rečem, da bi jaz o romantiki in Preširnu uže bil vse preiskal in v teh vrsticah dovršil. Ne! Le namigniti sem hotel prihodnjemu pisatelju slovénkega slovstva zgodovine, katere g. Julij pl. Kleinmayr s tem svojim krpéžem nikakor še ní stvóril nepogréšane!

Malovašič je 1847. léta v „Novicah“ razglasil „Domorodne liste“, v katerih na 32. strani o Preširnu govori takó: „Prešérin se da — naj nam bo pripušeno v prilikah govoriti — priličiti labudu, kateri preganjan in ranjen od nemilih viharjev osode po samotnim jézeru življenja plava; iše, česar najti ne more; hrepení po tém, kar mu je namenjeno, česar pa doseči ne more, in zdaj v žalosti svojiga srca v milih glasovih zdihuje, zdaj v nevolji srečo v britkim spoznanji njene nestanovitnosti in goljufnosti ojestro toži.“ — Nekoliko teh beséd je po svoje naglo prepisal (na 126. str.) tudi g. Julij pl. Kleinmayr, ker si je mislil: „ole, to je spet nekaj! Odrpímo skrinjo slovstvene zgodovíne ter /okorístimo se!“ — A vse, kar se je njemu zdélo túli krasno, po resnici vendar nič ní, gólo nič, puhla péna! Žívál in viharji nemile usóde! Ptič in hrepenénje po ónem, kar mu je naménjeno! Povodna perutnína, /úlastéžna po samih ribah in žabah, /ólzno-dólski vzdihuje in toži nestanovito srečo, a vrhu tega, da-si ranjena, vendar plóve po jezeru veličastno in gízdamo, kakor se Dúnajska gospóda v 1. dan maja méseca vozi po Pratru! Lobód je ponosna ter lepa žival, in ker znajo nekateri njega razpóli tudi nekakó peti, za tega delj se je v nevezanej in vezanej besedi nad njim úže toliko grešilo, ter samó to je i pokojnega pisatelja zavleklo v táko nerodno primerjanje. Če je rés, da šépa sléherna pripodoba, to šépa Malovašičeva na vsch nogah, kar jih ima.

Obširneje sem govoril o baladah „Nezakonska mati“ in „Ženska zvestoba“ zvanih ter o „jézerskem lobódi“. Stvóril sem to nalašč, ker bi rad bil pokazal, kóli praznoglavo časi prepisujemo! Takó ne déla nihče, kdor sam hoče ali more količkaj pretehtovati. Odvadmó se netožavnega klepetanja za drugimi, a navadmó se misliti, in zadušímó táko brezumje, kadar govorímó o Preširnu!

G. Julij pl. Kleinmayr (na 127. str.) o slovstvenej ostalíni Preširnovi pripoveduje še zdaj zeló takó, kakor je v „Klasji“ g. Stritar (na 11. str.) pisal 1866. léta, kadar smo tega še ubogo malo védeli; samó da „Zgodovina slovenskega slovstva“ ob enem svojo globoko účenost kaže s tem, kà semkaj za úho vlačí tudi nemška pésnika „Bürgerja“ in „Blumaura“, katerih je na tem prostoru toliko tréba, kolikor v čelu tretjega očesa poleg dveh zdravih. — Ostalína je res bila in se res tudi sežgala! To je dokazal profesor Levec v „Zvonu“ 1879. léta. Kam je prešla Preširnova povést, kam tragedija, kam péśni, katerih je izvéstno imel obilo, in to različnih, daljših in krajših, boljših in šibkéjših? Kam je vse to izginilo? Dva poštena svedoka govoríta, da je Preširnova sestra

Katarina zaduje tri dni pred smrtjo slavnega brata žgala pisma, ter eden izmej njiju priča, da je povedala: „gospod dekan (Dagarin) so mi rekli, naj to požgem!“ Ali se g. pl. Julij morebiti za tega delj takó véde, ker vé, da je nekaterim črez voljo, ako se o tej stvári samó zine? A pozabil je, da nam podaje zgodovino, katera se ne piši nobenej posámičneje svojáti na ljubav, in katera ne vprašaj, kaj utegne temu biti prijetno, a kaj ónemu neprijetno! Le neustrašena resnica bodi nje svítla boginja! Ali je to kdaj bilo na umu g. Juliju pl. Kleinmayru?

„Zgodovina slovenskega slovstva“ na 131. stráni Preširna mej prve liríčne pésnikje vsega slovanskega naroda stavi tudi zaradi „krasne vjeme“. Res ne vé, kaj g. pl. Kleinmayru tukaj znači ujéma; ali ker je (na 127. str.) „špansko asonanco“ imenoval „špansko vjemo“, zatorej ménim, da mu je v misli óno, kar se drugače zove stika ali rima. Ne prepiram se ž njim, če je to nazivalo dobro ali ne; le opómeniti hočem, da smo Preširnu dolžni veliko hvalo, ter da se nizko pod njim stojéči oziramo góri v njega visoko lice; a vrlu vsega tega si ne smémo o resnici ušes mašiti ni mižati z očí. Odkrito bodi izrečno, da kolikeršen koli je Preširen, vender baš njega stike niso, kakor bi trévalo, niso čiste ali „ribniške“, — takó bi dejál Stritar. Gorénjščina mu je krivá, da v stikah pogosto veže take besede, kakeršne so na pr. te: oživélo — vesélo; zvé — obledé; mogóče — hóše; okó — pojó; a velika slava Preširnovih, drugače vedno vzorítih proizvodov, stvorila je potem, da v čistih in pravílnih stikah ní Slovénom do zdaj še prišla nobena pésniška zbirka v déžel. Morebiti se najde prilika, o tem več izpregovoriti.

Napósled premislimo še dvoje neumnost, o našem pésniku rečeno v „Zgodovini slovenskega slovstva“. Prva je na 127. stráni, slovóča: „posebno radi so ga (Preširna v Kranji) imeli otroci, ki so se mu vedno na ulicah pridruževali ter ga toliko časa nadlegovali in prosili, da jim je podal iz svojih žepov sladkarije. Veselje je bilo pri taki priliki občno. Mladina ga je nevede ljubila. Ali kmalo pretrga Morana, stroga boginja smrti, to lepo vez“. — Stvar ní izmišljena; poróča jo tudi Stritar v „Klasji“ (na 10. str.), a nekoliko drugače ter bolj ob kratkem. — Otroke je rés ljubil i Preširen, kakor jih ljubi vsak dober človek; ali zaradi tega ní še bil péstuna Kranjskega mésta dojéncem niti ne z bosopéteci takó nežno zvezan, kakor žena z možem. Rédko je najti pisatelja neokrétnjšega od g. Julija pl. Klm.! Kadar mu dolžnost ukazuje govoriti, onda od same nevednosti ali ne zine, ali se od strahú plazi po grmovji; a

kadar na vrsto pride taka stvar, mimo katere bi mogel brez nobene kvare tudi molče iti, razblini jo, kakor testo pod valičkom.

Na 126. strani čitaš: „bil je (Preširen) le prenesrečen; premnogokrat je ropotalo peklo.“ — Ena sama nerodna beseda nas tukaj mahoma prestavlja ali k železnej cesti, kadar po njej drdrajo vozovi, ali v glasno ropotanje, ki ga je pod cerkvenim stolpom slišati na veliki petek, ali tudi v sredo slovečega romana, ki se ga je nesmrtni Cervantes izmislil o vitezu Don Quixotu; nehoté se nahajamo pod velikim drevjem v strašnej samoti, kder po noči ropotajo glasovite peklénske stope v znanej valjálnici (Walkmühle), od katere trepečeta hrabri Don Quixot in bojzljivi ščitnik Sancho Panza; vse nam je živo pred očmi, kar se je ondudaj pripetilo smešnega in gnusnega. Stritar v „Klasji“ (na 33. str.) do malega také učí, da óni pismeni proizvodi so pravi, kateri, kadar je tréba, s kratkimi besedami budé celo vrsto čntov, — a napak je, buditi neprimérne spomine, ter estetika prepoveduje, v ozbiljnih, vzvišenih stvaréh vzbújati gnusovite in sméšne.

Zdaj malo poslušajmo, kakó g. Julij pl. Kleinmayr piše o Vodníku. Na 84. strani pripoveduje: „na javni dražbi jih je (Vodníkove, v rokopisu ústavše pésni) potem leta 1868. kupila ‚Matica slovenska‘ v Ljubljani.“ — Kdor hoče zvedeti, kakó jih je „Matica“ kupila, naj pogleda v „Zvon“ 1870. léta, kder se od 300. strani dalje vse to na tanko pripoveduje, kakor se je godilo; vzame naj potlej v roko tudi „Novice“ s 1870. léta in odpre v njih 350. stran, ter čitati ima ondudaj te zgodovinske besede: „gospá Pfeiferjeva se je odpovedala pravic do Vodnikovega rokopisa, ktere je imela kot dednica gosp. M. Kastelca (ki je bil nje oča), ter izrekla, da prepustí rokopis Matici slovenski.“ G. pl. Kleinmayru ponavljamo zopet, kar smo mu bili uže zaprétili, da zgodovina se ne piši nobenej posámičnej svojáti na ljubav, ter ne vprašaj, kaj utegne temu biti prijetno, a kaj ónemu neprijétno! Le neustrašena resnica bodi nje svitla boginja!

G. Julij pl. Kleinmayr na 89. strani beseduje: „tedaj je (Vodník) 1. stare, narodne pésni nabiral, opilil, olikal ter zopet narodu vrnil in 2. je skladal nove in sicer v narodnem duhu. Zaslédil je kmalo pravo mero in pravo pravilo.“ — K temu odgovarjamo: ne more se reči, da narodnih pésnij Vodník nikoli ní zbiral, ker jih je od njega ostalo v rokopisu dva sešítka, največ le samih kratkih poskóčnic, izmej katerih je potlej kakšno kítico popravljeno vzprijel tudi v svoje pésni. Takó na pr.

je v „Milici“ 1. in 3. kítica predelana iz narodnih. A posebno zanimljivo je védeti, kakó so v njej vzrastle beséde:

Samši bo Milica
Jagnjeta pasla,
Da ji bo kítica
Siva dorasla.

Očédil jih je namreč iz néke zeló kosmate, mej ljudmi pobrane poskočnice.

A drugačno je vprašanje, koliko je Vodník sam nabral mej narodom, ako jih je res kaj nabral, junaških dolgih pésnij, ki so bile uže ob njega dóbi jele hirati, če nam tudi nekdanji profesor Ivan Anton Župančič v predgovoru drobne knjižice, v katerej ima slovénsko pésen o „Pégamu in Lambergarji“ z némškim prevodom (Der (?) Turnier zwischen den beyden Rittern Lamberg und Pegam. Laibach 1807.), trdno priča, da so tedaj Pégama in Lambergarja še prepevali na Gorénjskem povsod ob Savi in zlasti okolo Bégun. Bodi si kakor kóli, a izvestno je to, kar čítamo v zgodovini, da je namreč uže pred Vodníkom bil nekoliko naših pripovedoválnih pésnij mej ljudmi zbral njega roják (Šišnec), avgustinec Disma, po priímku Zakótnik, umrši 1793. léta. Morda je vsaj nekatere poznéje Vodník presnel od njega; kajti Marko Pohlin v spisu „Bibliotheca Carnioliae“ na 16. stráni poroča, da je Zakotnik izmej drugih imel tudi tó: a) „od Pegama“, quam Lienhart in germanicum atque in suum lib. Blumen aus Kraim transtulit (v šestomérij); b) od „Jurja Kobila“; c) od „Krayla Mathiaža“; d) od „lipe na staremu tergu“; e) od „lepe Vido“: Lubček se na rajžo spravla etc. — Da bi le Marko tukaj ne bil postavil písmen „etc.“, nego pač namesto njih povédal, katere péсни je vrhu teh Zakotnik še hranil! Kdo ne vé, da je „lepo Vido“ ogladil kesnéje Preširen, predno je prišla v Andreja Smoléta zbirko, in da je Preširen o „lipi na starem trgu“ sam zložil pésen, zvano „Povódnji móž“? Vedno so se Preširnovih tenkih ušes dotikala stara poročila iz popréjšnje dobe slovénskega pésníštva. Morebiti je Zakotnik slišal ter bil zapisal i pésen o „Rávbarji“; kajti Vodník je nam shranil vse tri, namreč: o „Pégamu in Lambergarji“, o „ženívti kralja Matijáža“ in o „Rávbarji.“ Žal, kà je izginila Zakotnikova zbirka! Povéдалa nam bi, v kacem obrazu je on mislil narodne péсни dati na svítlo; kajti pošteni Vodník jih je res likal, res je vsako predelal, a časi vrlo nesprétno. Često se mu je pripétilo, da ní popravil, nego pokvaril. O tem se lahko uvéri vsak, razgenivši rokopis narodnih, z Vodníkovim peresom zabeléženih in zdaj v

knjižnici „Matiče slovénke“ hranjenih pésnij, v katerih najde takój, da so malo ne vselej najboljše besede baš óne, ki jih je vanj bil zapisal prvič, kakor je namreč ali slišal mej narodom, ali našel v Zakotniku, ali uže poprej bil prestróžil sam on ter kesnéje prišel z nova prenarejat in še mnogo bolj drugačit, ker je ménil da njega dozdanji popravek še ní dober. Morda je tudi v celoto déval raznolícnosti, ki jih je ta ali óna pesen dobila vsaka v svojem kraji, koder se je katera péla. O tem pripoveduje i Župančič, kar oménimo skóraj. S kratka, ob zadnjem izdávvanji Vodníkovih narodnih pesnij so se vedno izkopavale óne besede, katere so kakor zasute ležale zdolaj pod novéjšimi popravki. Ali da tudi té čésto zopet niso prvobitne, vzéte iz prostega naroda ust, ne more tajiti nihče, kdor je koli primérjal besede, kakeršne ima v pésni o „Pégamu in Lambergarji“ Vodník in kakeršne baš I. Anton Župančič, ki v predgovoru očito pripoveduje, da mu je to slovénko pesen dal Vodník sam, kateri jo je imel čésto zapisano po raznostih, kakor se poje tukaj ali tamkaj. Samó dveh kitic si ogledimo!

Župančič.

Vü lini stara mat' stoji,
Inü per sebi govori,
De to pa že nič prida ni!
Do sina teče svojiga
Do Kristofa Lambergarja,
De b' lepo ga podúčila.

Vodník.

Vü lini gósipa mat' slonévš',
Kaj Kristofu podá, vidévš',
Kak' púhti Pegam se, zvedévš',
Tekó do sina svojega,
Do Kristofa Lambérgarja,
Povédát, kak' da naj ravná.

Kdo mahoma ne vidi, katero je tukaj narodno a katero ne? Víkanje: „tekó (mati) da sina svojega“ ter nemčévánje: „povédát, kak' da naj ravná“ itd., kaže, kde je prostih ljudij prvobitnost, a kdé učena pohaba, ako ničesar ne izpregovorimó o slóvníških óbrazih: slonévš', vidévš' itd. A Vodníka ne kárajmo preostro; saj tega ní bil on kriv, nego doba, v katerej se je poródił. Sam Preširen se ní mogel osvoboditi, kakor smo videli, óne pomotne misli, ki je bila do naših dnij ostala mej Slovénii, da je narodne pésni trebé popravljati, ali da bolje rečem, — kvariti. Nikomur se jih ní dotikati! Čim bogatéjši je kdo z učilniško, rekše tujo omíko, tem okórnejši v táko rabo! Ostavíte narodne pésni, kakeršne poje narod, a gladite jezik v svojih spisih, ki so čésto gladila žejni in lačni! Učíte se od Vuka Stefanovića! Mnogo raziskavati in govoriti bi se dalo i o Smolétove zbirke pésnih, ki so tudi predelane. Bog vé, če ne bi o nekaterih še zdaj bilo možno ustanovítiti, v kacem óbrazu jih je zbiratelj dal narod, a v kacem so mu jih oní zopet yrnili!

Tukaj mi je spis trebé denes prekiniti a tudi popraviti nekoliko tiskóvni^h pomot, ki sem jih v zadnjem „Zvonovem“ číslu sam kriv. Na 385. str. v 8. vrstíci od zgoraj dolu prosim čítati: „dalje prihodnjič“, a ne: „konec prihodnjič“; a na 378. str., kder so tehtovítejše hibe, naj se v 1. vrstíci od zgoraj dolu číta: „napona“, a ne: „napora“, ter v 18. vrstíci od zdolaj gori: „nedognanímí“, namesto: „nedognamí“, in v 1. vrstíci od zdolaj gori: „vinógradskega zakona“, a ne: „rudarskega zakona“, kakor je g. pl. Kleinmayr z verujočím srcem prepisal sè 14. in 28. straní Radičevega, v letopisu „Maticе slovenske“ 1879. léta natisnenega zléčka po imeni „slovenščina v besedi in pismu po šolah in uradih“. Ondukaj se rečeni zakon imenuje „štajerski rudarski red“. Ker zadnjič tega nisem utegnil raziskavati, vzel sem vso stvar pozneje v roko ter našel, da nemška matica oménjeni štírski zakon imenuje: „des Fúrsthumb's Steyr BerckrechtsBüchel“, a slovénski prelagatelj da ga zóve: „Nasiga Suetlīga Cassaria Górskih Praud Vstaierske Vkoroske inu Vkranski Dezelle Resničv Poterienie“. Temu bi zdaj mí ob kratkem dejáli: „vinógradski zakon“, ker namesto besede „vinógrad“ Slovénцем po nekod rabi tudi „górica“, ter 7. člen v teh „górskih pravdah“ slóve takó: „Vsi neprani potie htim vinogradam, inu od vinograda, leti, kier neiso od stariga navadni billi, tijsti se imαιο zlaici po s: Mathija dan prepouedat, kateri bi pak za toisto prepuiid namaral, ta ie górskimu Gospudu tri marhe (marke) zapadel.“ Preložene so te górske pravde“ na slovenski jezik bile mej 1633. in 1644. létom, kar je lahko dokazati, a ne (po Radiči) 7 lét pred začetkom Trubarjeve pisateljske delavnosti, nego 83 do 94 lét po začetku te dobe. Vedno se mu je dobro paziti, kdor se koli misli opirati na raziskavanje preneglo vihrajočega g. Petra pl. Radiča, ki je kriv tudi tega, da je g. Julij pl. Kleinmayr óna dva Pohlino^{va} rokopisa, ki se zóveta „Bibliotheca Carnioliae“ in „krajnska Kroneka“, zváril v en rokopis. Ako hočeš videti, kakó se je to moglo pripetiti, čítaj najprvo 16., 17. in 18. stran v Radičevem, zgoraj oménjenem spisu, in potem 67. stran v „Zgodovini slovenskega slovstva“.

Ker mi v tej kritiki bode tudi govoriti o samem sebi, za tega delj sem hotel svoje ime stóprav na konci povedati; a slišim, da nekateri drugim podtičejo greh mojega déla, in zatorej se podpisujem uže tukaj.

Fr. Levstik.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenski glasnik.

Slovensko slostvo. V J. R. Milčevej tiskarni v Ljubljani je ravnokar izšla knjiga pod naslovom: „Nauk o harmoniji in generalbasu, o modulaciji, o kontrapunktu, o imitaciji, kánonu in fugi s predhajajočo občno teorijo glasbe in s pristavkom o harmonizovanju starih tonovih načinov z glavnim ozirom na učence orglarske šole“. — Spisal Anton Færster, vodja orglarske šole itd. v Ljubljani. — Knjiga obseza 94 strani v velikej ski in velja 1 gld. 30 kr., po pošti pod križnim ovitkom 5 kr. več. — Dobiva se samo pri J. R. Milci v Ljubljani, Stari trg št. 19. — „Jugoslavjanskega Stenografa“, kateri list izdaje naš marljivi rojak prof. Anton Bezenšek v Sofiji, smo ravnokar sprijeli IV. tečaja zadnje (6.) číslo. Ločenim po cirilskem in latinskem črkopisu iskati nam je južnim Slovanom jedinstva jedino le v stenografiji in lep dokaz o tem nam je baš navedeni list. V njem čitaš slovenske, hrvatsko-srbske in bolgarske pesni, članke itd., združene v jedinstvu stenografske umetnosti in kar je jugoslovanskim idealistom še politična sanja — namreč združenje jugoslovanskih plemen — vidiš tukaj teoretično in praktično na literarnem polji uže izvedeno. List stane na leto 2 gld. av. v. Kdor se hoče nanj naročiti, ni mu treba takoj pošiljati naročnine, nego naj samo svoje ime priglasí „uredništvu Jugoslavjanskega Stenografa v Sofiji“. — V zalogi J. Giontinijevej izšla je ravnokar knjižica: *Stenographisches Gebetbuch für katholische Studierende.* S pomočjo gospodov J. Gnjezde, R. Merčuna, profesorja T. Zupana sestavil jo je gospod dr. Janez Gogala, častni kanonik in profesor na tukajšnjem višjem gimnaziju. Tekst pa je lično stenografovan od profesorja Heinricha. Stenografovane so tudi slovenske pesni: „Pred stolom“, „Pred Bogom“, „Pred govorom“, „Po govoru“ in cesarska. Cena knjigi je 1 gld. — Uže zadnjič smo omenjali na tem mestu, da je „Matica slovenska“ iz Prage prejela na novo natisneno „Prirodopis živalstva“, ki ga je po petnajstem nemškem izdanji A. Pokornega povsem predelal in poslovenil prof. Fr. Erjavec v Gorici. Denes temu še dostavljamo, da ima knjiga 522 dobrih podob, da je jako lepo tiskana in ukusno in solidno v platno vezana, s kratka, gotovo najlepša šolska knjiga, kar jih je bilo dozdej izdanih v slovenskem jeziku. Predložena je tudi uže naučenemu ministerstvu, da jo odobri za učno knjigo. — V „Narodnej tiskarni“ v Ljubljani se tiska in bode skoraj dotiskana druga lepa 15 tiskanih pol obsežna šolska knjiga: Občna zgodovina, III. del: Novi vek, katero je spisal neutrudni naš pisatelj gosp. Janez Jesenko, c. kr. gynn. profesor v Trstu. — Ed. Musil na Dunaji (Wien, Tuchlauben 6) priredil je novo izdanje Musilovih pisanek s slovenskim tekstom in z raznimi zgodovinskimi podobami. Vsa zbirka se pošilja na ogled zastonj in franko. — G. Fr. Kosec, župnik v Truškah pri Kopru, izdal je uže pred polletom oznanjeno knjigo „Spovednik in njega služba“. Knjiga 304 strani v velike osmerke obsežna je na prodajo pri g. pisatelji in v katoliške bukvarni v

Ljubljani ter stane 1 gld. 20 kr. — V „Narodnej tiskarni“ je g. V. Eržén dal na svitlo „Zbirko štirih na slovenski jezik preloženih povestij.“ Vsebina Osveta — Naib in Gusmala — Moj prijatelj Werestyeski — Mati Alfonza. V Ljubljani 1881. Založil izdajatelj. — Natisnila „Národna tiskarna“. Delce obseza 3 tiskane póle. Cena 15 kr., s pošto 17 kr. zvezek. Dobiva se pri g. pisatelji in tudi v „Národnej tiskarni“.

Marko Jurčič †, oča pokojnemu pisatelju Josipu Jurčiču, umrl je 4. junija t. l. na Muljavi pri svojem sinu Antonu v 81. letu svojega življenja. K smrti mu je kolikor toliko pripomogla velika žalost za svojim ljubljenim sinom Josipom. Bodi mu lahka zemlja!

Odbor za Jurčičev spomenik je do sedaj uže nabral ter v podpornem obrtnem društvu na obresti naložil nad 1000 gld. Najbolj se je do sedaj s svojim doneskom obneslo mesto Kranj, kjer je mej ondodnjim meščanstvom g. prof. Davorin Karlin nabral 117 gld. 30 kr. — Notranjski rodoljubi napravijo v teku tega meseca v Dolenjem Logatci veliko narodno veselico v prid „Jurčičevej ustanovi“, iz katere obrestij se vsako leto nagradi kakšno literarno delo. Vivat sequens!

V Ljubljani je v začetku m. m. umrl Josip Piller, 78letni upokojeni svetovalec c. kr. dež. sodnije, jeden izmej zadnjih treh še živih sošolcev Preširnovih. Kakor Preširen, tako je bil tudi Piller nekaj časa učitelj pesniku Anastaziju Grünu, ko je ta bival v Klinkowströmovem zavodu na Dunaji.

Občni zbor „Glasbene Maticе“ dne 20. junija 1881. Iz poročila tajnikovega in blagajnikovega je razvidno, da „Glasb. Matica“, čeravno nema velike podpore, dobro deluje za domačo glasbo. Pretečeno leto je to društvo razposlalo svojim udom sledeče muzikalije: „Zbirko slovenskih napevov, ubраниh za čvetero ali petero moških glasov. Zvezek VII. in VIII.“; „Lavoriko“, zbirko moških čveterospevov in zborov v posameznih glasovih; dr. Benj. Ipavčevo „koncertno kadriljo“ za glasovir in poročilo o društvenem delovanji za 1879. in 1880. leta. Odbor je kupil v društveno last Ant. Hajdrihovihi skladeb I. zvezek in bo skrbel, da se kmalu tiskajo v posameznih glasovih „Lavorike“. Odbor je prosil pri c. k. deželnej vladi državne podpore in upati je, da jo društvo tudi dobi. Kranjska hranilnica pa je tudi letos darovala društvu 50 goldinarjev. Blagajnično stanje je ugodno in izkaz računom kaže, da je imelo društvo koncem decembra 1880 l. glavnice 840 gld. 25 kr. (ustanovnine); vseh dohodkov je bilo 966 gld. 92 kr., stroškov 874 gld. 3 kr., tedaj znaša ostanek 92 gld. 89 kr. v gotovini in navedena glavnica. Po želji gosp. Domicelja prevzame „Glasb. Matica“ za Miroslava Vilharja spomenik nabrane darove v znesku okolo 270 gld. ter bode skrbela, da se ta znesek pomnoži in prëljubljenemu slovenskemu skladatelju kar je mogoče kmalu postavi spodoben spomenik. V odbor so bili izvoljeni: gg. Franjo Ravnika (predsednik). Feliks Stegna (blagajnik). Franjo Drenik, Vojteh Valenta, Josip Maier, dr. Karel Bleiweis, Anton Foerster, Fran Hlavka, P. Angelik Hribar, Anton Nedvêd, Anton Razinger, dr. Josip Starè, Dragotin Žagar, vsi ti v Ljubljani; Simon Gregorčič, kaplan v Rifenberku, Danilo Fajgelj v Tolminu, Franjo Grbič v Cirknici, dr. Benj. Ipavec v Gradci, Matija Šuštersiè v Krškem, Ivan Žerovnik v Gorjah, Anton Gnjezda v Zagrebu. V. Valenta.

Staroslovanski napevi. V Zagrebu je iz knjigotiskarskega i litografičkega zavoda C. Albrechta te dni izšla: „Hrvatska misa, spjevao ju in napjev glasbotvorio godine 1725 o. Petar Knežević, magister chori (rođen godine 1702. v Kninu, umro godine 1768. u Sinju u Dalmaciji. Uz pjesme sv. apostola Cirila, sv. Adalberta i dr. Abbé Liszta za moški zbor udesio Fr. Š. Kuhač. Troškom izvršajućoga odbora za hrvatsko hodočašće u Rim godine 1881.“ (Partitura).

V. Valenta.

† *Franjo Krežma*, mladi hrvatski umetnik na goslih, znan tudi ljubljancanom, ko je 20. julija 1877. koncertoval s svojo sestrico Ano v čitalnici in vse občinstvo očaral s svojo izredno igro, umrl je 17. junija v Frankfurtu, kjer je bival koncertni mojster pri slovečej Bilschejevi kapeli, ki ima svoj stalni sedež v Lipsku. Ranjki se je rodil v Osieku leta 1862. in po končanih studijah bival v dunajskem konservatoriji; vodil ga je oče po svetu in je v Parizu, v Milani, v Rimu in sploh povsod z največjo pohvalo koncertoval. Od njegovih skladb bodi omenjena le ona op. I., katero je našej „Glasbenej Matici“ daroval in jo je ta dala tudi tiskati; skladba je za gosli in glasovir in ima naslov „Moje sanje“. S to skladbo je pokazal K. tudi svoj lepi talent za kompozicijo.

V. Valenta.

„*Vienac*“, ki je nedavno prinesel Jurčičevo podobo, priobčil je v svojih zadnjih dveh številkah tudi dobro pisan životopis njegov.

G. dr. Ignacij Klemenčič, asistent na gradskem vseučilišči, izročilje nedavno dunajske akademiji znanostij razpravo: „Ueber die Dämpfung der Schwingungen fester Körper in Flüssigkeiten,“ da jo natisne v svojih spisih.

Iz Prage se nam piše sredi junija: Nedavno je izšla tu knjiga z naslovom: *Literatura na Slovensku, její vznik, rozvoj, význam a úspěchy.* Napsal Jaroslav Vlček. 16 tiskanih pól v 8^{ki}. Čital sem o tej knjigi mnogo kritik, čeških, slovaških in nemških, slišal tudi referate o njej v raznih društvi, a povsodi se pravi, da je knjiga izvrstna. Dosedaj niso imeli Slovaci nikakršne literarne zgodovine. Čehi so trdovratno molčali o njih, ostali svet jih ni poznal, le tu in tam je napisal kakšen članek o slovaški literaturi ta ali oni ruski učenjak. To je torej jedina knjiga, ki nam kronološko in pragmatično podava razvoj slovaške literature. Ta knjiga je pa tudi prvo delo g. J. Vlčka, jako nadarjenega in pridnega Slovaka. — Narodní divadlo zove se krasno monumentalno delo v velikem formatu s podobami, katero bode vsestransko opisalo veliko narodno gledališče. Vse delo bode obsezalo kakih 6—8 zvezkov; prvi je uže izšel in prinesel lepo podobo gledališča, posamične kose ornamentike, obraz dr. Riegra in arhitekta Joz. Zitka. Urednika sta mu Fr. Šubert in slikar O. Pinkas. Cena vsakemu zvezku 80 kr. — Jurčičevo biografijo so prinesli tudi „Květy“. Posneta je po „Slov. Nar.“, sestavil jo J. J. T. (to je Toužimský). Nekrolog o Jurčiči ima tudi „Ruch“. V dijaškem društvu „Slavia“ čital je slovensk visokošolec njegov nekrolog. — „Ruch“ prinaša v poslednji številkki od 25. maja razpravo o življenji in delovanji dr. J. Bleiweisa, katero je predaval g. J. V. Lego na slovenskem večeru v „Uměleckej Besedi“ dne 14. majnika. Tudi Miklošičevo podobo in kratko biografijo prinaša „Světozor“, ki je uže pred dvema letoma objavil tudi Jurčičev životopis s podobo.

O našem slikarji Janezu Šubici, ki sedaj slika v narodnem gledališču, pišó češki listi kaj pohvalno. „Narodní listy“ od 10. maja mej drugim pravijo: „Pokud malířských sil, ve „foyeru“ zaměstnaných, se týká, poznali jsme v Šubici sílu, zejména v koloristickém ohledu vynikající. Kresba umělce toho je naskrze správná a jistá, modellace měkká, podrobná, i v púltonech bedlivá, barva jeho životná a svitívá.“ Te vrstice je pisal znani estetik in poznavatelj slikarstva prof. dr. Miroslav Tyrš.

Češki pesnik Svatopluk Čech je dobil od španske vlade zlato medalijo teško 100 gramov v darilo za najboljšo pesen češko v slavo Calderonu, čigar smrti se je sedaj dvestoletnica praznovala. Svatopluk Čech ima tudi državno štipendijo kot izvrsten pesnik, na leto 400 gld.

Nedavno je bil tu v Pragi g. Penížek. V „Umčleckeje Besedi“ je preda val v društvu „Akademikú židú“ (Penížek je namreč žid) o Preširnu. Čital je najlepše njegove pesni v češkem prevodu in dodaval tu in tam pojasmila iz življenja Preširnovega. G. Penížek pozna naše literarne razmere kaj dobro, čital in proučil je vse, kar se je sploh do sedaj pisalo o Preširnu. Prevodi njegovi so v jezиковem oziru dovršeni in tudi, kar se vsebine tiče, še precej natančni. Pa kako more žid Preširna umeti, kako ga more čutiti! Govoril je o njem tako frivolno, da me je grabila jeza! Kar se stvari same tiče, trdi g. Penížek, da Preširen in Čelákovský nista osobno občevala, ker je bil Čelákovský ravno takrat, ko je Preširen na Dunaji študiral, v nekej plemenitaškej rodbini domačim učiteljem. Dalje pravi, da Preširen ni bil nikdar v Pragi. (Tega tudi nihče trdil ni. Ured.) Najbolj neverjetno in nerazumljivo se mu pa zdi, kar se govori o Preširnovej ljubezni. Ta idealna ljubezen Preširnova, (da s svojo Julijo ni občeval), nastala je, pravi, v glavi slovenskih literarnih historikov. (Ko bi g. Penížek poznal tiste žive vire, iz katerih so zajemali slov. lit. historiki, sodil bi o tej stvari drugače. Ured.)

V Taboru je umrl dne 4. junija ravnatelj ondotnjemu realnemu gimnaziju g. Václav Křížek. To je bil mož o nas južnih Slovanih jako zaslužen. Bil je svoje dni profesor v Varaždinu, spisal in izdal je pozneje anthologijo južnoslovansko. Ta knjiga je zelo razširjena po Češkem, skoro vsak višjigimnazijalec jo ima. Oni dijaki pa, ki so študirali pod njim, znajo vsi kolikor toliko srbski, hrvatski in slovenski. Pripovedujejo mi njegovi učenci, s kakim navdušenjem jih je učil srbske narodne pesni čitati in prelagati. Tudi g. Penížek je njegov učenec. Sicer je bil mož učen historik, ki je izdal mnogo zgodovinskih učil v češkem in nemškem jeziku. Nedavno je bil za neko zgodovinsko mapo odlikovan z zlato medalijo.

„Stihotorenija K. K. Slučesckago“ knjiga II. 1881. St. Peterburg. Marljivi pesnik podaje, mej nekaterimi proizvodi tudi precej prav dobrih, dovršenih čuvstva polnih pesen. — Dmitrij Kajgorodov, profesor St. Peterburgskega lésnega zavoda izdaje: „Besědy o russkom lěsě s podobami. Posebni namen pisatelju, opisati razno drevje, je vzbuditi v narodu ljubav do drevja in zabraniti tem potem njegovo iztrebljevanje. R.

LJUBLJANSKI ZVON² stane vse leto 4 gld., pol leta 2 gld., četvrt leta 1 gld. Naročnina pošilja se upravníštvu v „Narodnej tiskarni“ v Ljubljani.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugova. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levce.

Tiska „Národna tiskarna“ v Ljubljani.

Vabilo na naročbo.

Z današnjo številko „Ljubljanski Zvon“ pričinja svojega prvega tečaja drugo polovico. Zategadelj vabimo vse tiste naročnike, katerim je z zadnjo številko potekla naročnina, da bi jo blagovoljno **ob pravem času** ponovili, ako hoté naš list še na dalje prejemati.

Kakor je bila do sedaj, tako bode tudi odslej „Ljubljanskemu Zvonu“ skrb in briga svoj program točno izvrševati ter svojim čitateljem v lepej vnanjnj obliki podajati raznovrstnega ukovitega in zabavnega berila. Nadaljevali bodemo najprej nekatere članke, kateri so se uže v prvem poluletju začeli tiskati, tako n. pr. Levstikove jezikoslovne razprave, katere zaradi njih izvirnosti in temeljitosti strokovnjaki tudi zunaj naše domovine pohvalno omenjajo: Trdinove verske bajke, katere zaradi njih krasnega jezika in zanimive vsebine ves slovenski svet z veseljem prebira; Jesenkove korenito tolmačene zemeljske potrese; Žvabov imenitni spis o Ivanu Popoviči; Dolenčeve lepe spomine o cirkniškem jezeru; Jurčič-Kersnikove „Rokovnjače“ itd.

A razen tega prinese „Ljubljanski Zvon“ v drugem poluletju svojim čitateljem najprej krasno povest **„Mešana gospôda“**, spisal dr. J. Mencinger, katero smo pričeli tiskati v današnji številki; dalje novelo „Luterski ljudje“, spisal Janko Kersnik, povest „Trije bratje“, spisal Samostal, razpravo o „Dolenjskej vinskej filozofiji“, spisal J. Trdina, šaljivo-ukoviti spis „Na meseci“, spisal Ivan Šubic, znanstveno razpravo o plinih, spisal dr. Ign. Klemenčič, prof. Šumanovo korenito jezikoslovno razpravo „Kaj, šta, ča“, Jurčičev životopis, več povestij in novelet dr. Tavčarjevih, Kodrovih in Brencetovih, mnogo pesnij od različnih pesnikov slovenskih in še več drugih krajših in daljših sestavkov raznolike vsebine.

Slovenski pisatelji, ki so se zbrali okolo „Ljubljanskega Zvona“, imajo veselje do vztrajnega dela in pisanja, a nádejemo se tudi, da nam dosedanji gg. naročniki zvesti ostanejo.

V Ljubljani 1. julija 1881.

Uredništvo.

Popravek: Številke „Verskim bajkom“ v zadnjem zvezku namestu 36, 37, 38, 39 čitaj: 34, 35, 36, 37. — V sestavku „Preširen gratulans“ izostala je v nemške pesni v predzadnjem granesu beseda „ganz“. Pravilno tedaj slôve ta granes takó: Erscheinen nicht ganz ungalant. — V Dolenjčevih „Spominih o cirkniškem jezeru“, v 11. vrsti od zgoraj na 336. stran namestu stavka: „kosi te takoj očaraja“, čitaj: „kosi te takoj okárajó“.